

Indvandrere og efterkommere i uddannelsessystemet

Statistiske analyser af uddannelserne 9-2001

Indvandrere og efterkommere i uddannelsessystemet

Undervisningsministeriet 2001

Indvandrere og efterkommere i uddannelsessystemet

Publikationen indgår i Institutionsstyrelsens
serie om Statistiske analyser som nr. 9 – 2001

1.udgave, 1. oplag,
ISBN 87-603-1859-7
ISBN (WWW) 87-603-1861-9
ISSN 1399-6207
Udgivet af Undervisningsministeriet,
Institutionsstyrelsen,
Statistik- og Informationskontoret
Kontaktpersoner: Anne Nyeland

Bestilles (UVM4-042) hos
Undervisningsministeriets Forlag
Strandgade 100D
1401 København K
Fax. 3392 5219
E-mail: Forlaget@uvm.dk
Tlf. 3392 5220
eller hos boghandlere

Tryk: Schultz Grafik

Indholdsfortegnelse

5	Forord
6	1. Resumé
9	2. Overblik
16	3. Indvandrernes medbragte uddannelse
27	4. Førskolealderen
32	5. Folkeskolen
37	6. Ungdomsuddannelser
44	7. De videregående uddannelser
52	8. Overgange og fuldførelser
58	9. Baggrundsfaktorer
64	10. Uddannelsespolitiske målsætninger og udfordringer
66	11. Uddannelsesvalget og forventede ubalancer på arbejdsmarkedet

Forord

Takket være ikke mindst uddannelsesregistre i Danmarks Statistik er det muligt med denne publikation for første gang at præsentere et samlet overblik over uddannelsesniveauet og uddannelsesmønstrene for indvandrere/efterkommere og at sammenligne disse med den øvrige befolkning.

Indtil for kort tid siden havde vi alene viden om det uddannelsesniveau, indvandrerne og deres efterkommere erhverver sig i Danmark. Med denne publikation bringes også nye resultater frem bl.a. om uddannelsesfrekvenser og overgange mellem de enkelte uddannelsesniveauer. Dette materiale bygger på Undervisningsministeriets statistikmoduler.

Også den uddannelse, som indvandrerne medbringer fra deres oprindelsesland, er nu velbelyst gennem en omfattende spørgeskemaundersøgelse foretaget af Danmarks Statistik i 1999 og med data analyseret og publiceret i 2000.

En del data om indvandrernes uddannelse set i forhold til de relevante ungdomsårgange er medtaget i særlige kapitler om uddannelsesvejen fra førskolealder til de videregående uddannelser. Dækningsgraden i børneinstitutioner er behandlet, da denne kan have stor betydning for den senere uddannelse. Indenrigsministeriet har bidraget med materiale fra ministeriets udlændingedatabase

1. Resumé

A. Indvandrernes medbragte uddannelse

- Godt 55% af indvandrerne medbringer en erhvervskompetencegivende uddannelse. I den øvrige befolkning er andelen ca. 61. Forskellen er således relativt beskedent.
- Nordamerikanske indvandrere har en andel med erhvervskompetence på 80. Asiatiske indvandrere ligger lavest med 44%.
- Trods det generelt ganske høje uddannelsesniveau er der dog en andel på 6,8% som er uden skolegang, og en andel på 9,4%, som kun har 1-6 års skolegang.
- Fordelt på enkelte lande har Polen som det ene yderpunkt en andel med erhvervskompetencegivende uddannelse på over 80. Tyrkiet har en andel med godt 20 som det andet yderpunkt.

B. Fra vuggestue til videregående uddannelse

Indvandrere/efterkommere i uddannelsessystemet som andele af respektive aldersgrupper i befolkningen.

- Den gennemsnitlige dækningsgrad for indvandrere/efterkommere steg fra 1995 til 2000 fra hhv. 42% og 34% til 50% og 52%. Det øvrige befolknings dækningsgrad var 64% i 1995 og 59% i 2000. Stigningen for efterkommerne har således været meget kraftig.
- Andelen, i procent, af tosprogede i folkeskolen er vokset op gennem 90'erne til 8,6% i 1999. På det enkelte klassetrin er andelen specielt i børnehaveklas-

se, 1. klasse samt 10. klasse store. På de nævnte 3 trin udgør de tosprogede elever nu mellem 9% og 13% af eleverne i folkeskolen.

- Andelen af unge mellem 16 og 19 år, som er i gang med en ungdomsuddannelse, er blandt indvandrerne vokset fra 25% i 1990 til 45% i 1999. Efterkommerne har hele tiden haft en høj andel, hvor omkring 70% har været i gang med en uddannelse. Tilsvarende andele er for resten af befolkningen steget fra 68% i 1990 til 72% i 1999. Stigningen er således langt højere i indvandrergruppen, men fra et meget lavere niveau, så der er stadig et pænt stykke op til resten af befolkningen. For efterkommere har den hele tiden været signifikant højere.
- Deler man efterkommerne op på forældrenes oprindelsesland, er flere af de lande, som Danmark i flest år har modtaget indvandrere fra, på samme niveau som hele befolkningen. Det gælder Pakistan, hvor andelen af 16-19-årige, som er under uddannelse, er 71%. Også for de tyrkiske og jugoslaviske efterkommere er andelen kommet op på omkring 65% mod 50% i 1990.
- For de traditionelle indvandrerlandes vedkommende adskiller de unge efterkommere sig således ikke væsentligt fra den øvrige befolkning i samme aldersgruppe.
- Stigningen i ungdomsuddannelsesfrekvenserne omfatter både mænd og kvinder. Blandt efterkommerne ses samme kønsmæssige forskelle som i den samlede befolkning. Langt flere kvinder vælger almen gymnasial uddannelse eller højere handelseksamen (hhx), mens mændene i højere grad vælger erhvervsfaglige uddannelser.
- Mens uddannelsesfrekvenserne ikke mindst for gruppen af efterkommere nu ligger ganske højt, er andelen på erhvervsuddannelserne, der ikke får praktisk plads, markant højere end for den øvrige befolkning. Kun 5% af elever med praktikaftale havde indvandrer- eller efterkommerbaggrund i 1998, hvor 15% af de praktiksøgende elever havde indvandrer- eller efterkommerbaggrund.

- Andelen af de 20-24-årige, som er under videregående uddannelse, er i hele indvandrer/efterkommergruppen steget fra 10% til omkring 20%.
- I efterkommergruppen er 25% af de 20-24-årige i gang med en videregående uddannelse mod 28% blandt andre 20-24-årige. Igen kan det konkluderes, at frekvenserne er tæt ved at være oppe på niveau med den øvrige befolkning.

C. Indvandreres/efterkommeres uddannelsesadfærd målt ved modelberegninger

Modelberegningerne vises for overgange mellem de enkelte uddannelsesniveauer samt fuldførelsesprocenter.

- Målt som en andel af ungdomsårgangen viser Undervisningsministeriets statistikmoduler, at efterkommere af indvandrere fra tredjelande har en 90%'s overgang fra grunduddannelse til fortsat uddannelse mod 95% i befolkningen som helhed. Forskellen er således relativt beskeden.
- Indvandrere og efterkommere fra tredjelande vælger i højere grad erhvervsfaglige uddannelser end gymnasiale uddannelser. 38% af befolkningen og 30% af efterkommerne af indvandrere fra tredjelande vælger almengymnasiale uddannelser. 40% af befolkningen og 45% af efterkommerne af indvandrere fra tredjeland vælger erhvervsfaglige uddannelser.
- Efter afsluttet gymnasial uddannelse går 90-95% af ungdomsårgangen som helhed og 85-90% af indvandrer/efterkommergruppen videre. Fra almengymnasium går 64% af befolkningen som helhed og 52% af efterkommerne af indvandrere fra tredjelande videre til de videregående uddannelser. Igen er forskellen relativt beskeden.
- På alle uddannelsesniveauer har efterkommerne dog en fuldførelsesprocent der ligger nogle procent-point under gennemsnittet for hele befolkningen.

2. Overblik

Det er vigtigt at betragte indvandreres/efterkommeres uddannelsesforhold, fordi uddannelse er et centralt element i deres integration i det danske samfund. Uddannelse er for det første med til generelt at give nyankomne indvandrere/efterkommere større viden om det danske samfund, bedre sprogkunderskaber m.v. Uddannelse er for det andet ofte en nødvendig forudsætning for at opnå tilknytning til arbejdsmarkedet (Rockwoolfonden 2000, Indenrigsministeriet). Hvis indvandreres/efterkommeres uddannelsesniveau svarer til den øvrige befolknings, har de derfor bedre forudsætninger for at indgå i samfundets øvrige sfærer på lige vilkår med den øvrige befolkning.

Begreber

I ”Indvandrere/efterkommeres uddannelse” beskrives gruppen af indvandrere og efterkommere i Danmark ud fra en statistisk vinkel. Indvandrere og efterkommere defineres således:

En **indvandrer** er en person født i udlandet, hvis forældre begge (eller den ene, hvis der ikke findes oplysninger om den anden) er udenlandske statsborgere eller født i udlandet. Hvis der ikke findes oplysninger om nogen af forældrene, og personen er født i udlandet, opfattes personen også som indvandrer.

En **efterkommer** er en person født i Danmark af forældre, hvoraf ingen er danske statsborgere født i Danmark. Hvis der ikke findes oplysninger om nogen af forældrene, og den pågældende er udenlandsk statsborger, betragtes den pågældende også som efterkommer.

Indvandrere og efterkommere forbliver hhv. indvandrere og efterkommere, også selv om de opnår dansk statsborgerskab. I statistisk forstand kan en familie i flere generati-

oner være efterkommere, hvis forældrene bibeholder deres udenlandske statsborgerskab.

Indvandrere og efterkommere kan være såvel danske som udenlandske statsborgere. Danske statsborgere med *udenlandsk baggrund* omfatter blandt andet naturaliserede danske statsborgere samt danske statsborgere, hvis forældre er udenlandske statsborgere eller født i udlandet.

I publikationen skelnes mellem indvandrere og efterkommere fra *Norden, EU og Nordamerika* og fra *tredjelande* (som er alle andre lande). Opdelingen i lande siger noget om, hvilke omstændigheder de pågældende indvandrere og efterkommere er kommet til landet under.

Når indvandrere og efterkommere sammenlignes med den øvrige befolkning (personer, der hverken er indvandrere eller efterkommere) betegnes denne gruppe – i denne publikation - *den øvrige befolkning*. Gruppen består af personer, hvor mindst en af forældrene er dansk statsborger og født i Danmark, uanset personens eget fødeland og statsborgerskab. Hvis der ikke findes nogen oplysninger om nogen af forældrene, tilhører personen gruppen, hvis denne er dansk statsborger født i Danmark.

I nogle tilfælde sammenlignes indvandrere og efterkommere endvidere med *hele befolkningen*, dvs. summen af indvandrere, efterkommere og den øvrige befolkning.

Den ovenforstående definition af en indvandrer adskiller sig fra den brug af begrebet, der normalt anvendes i juridisk sammenhæng, fx i integrationsloven. I integrationsloven forstås der ved en indvandrer familiesammenførte indvandrere/efterkommere, mens personer med flygtningestatus, personer på asylområdet med andet opholdsgrundlag end asyl, nordiske statsborgere og EF/EØS-borgere ikke opfattes som indvandrere.

Indvandrere og efterkommere i Danmark

Afsnittet giver et bredt indblik i gruppen af indvandrere/efterkommere i Danmark: Oprindelsesland, alder, køn og geografisk fordeling.

Pr. 1. januar 2000 var der i alt 378.162 indvandrere og efterkommere i Danmark, hvoraf 296.924 var indvandrere og 81.238 var efterkommere. Indvandrere og efterkommere udgjorde 7,1% af den samlede befolkning.

Oprindelsesland

I tabel 2.1 opgøres indvandrere og efterkommere i Danmark efter de største oprindelseslande.

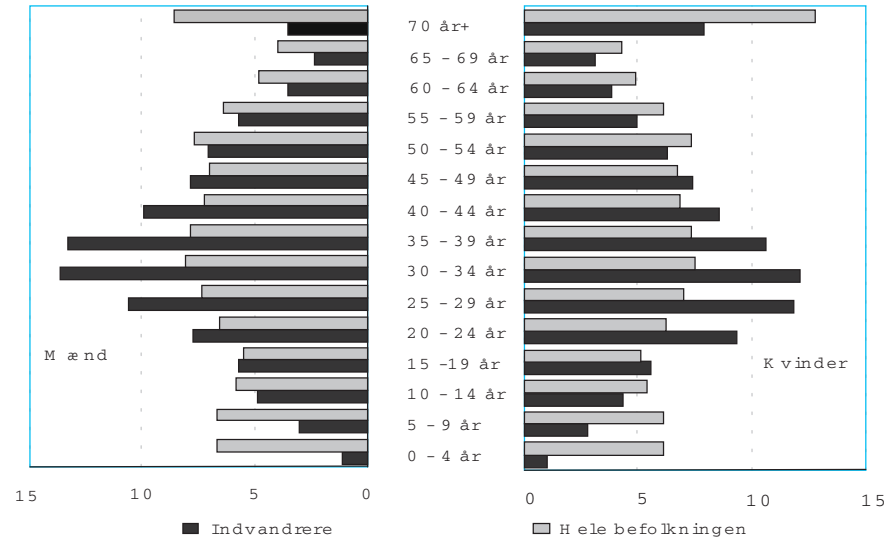
Tabel 2.1 Indvandrere og efterkommere i Danmark fordelt sig på de største oprindelseslande, opgjort pr. 1. januar 2000.

Land	Antal Indvandrere	Antal efterkommere
Tyrkiet	28.207	18.787
Tyskland	22.891	2.489
Bosnien-Hercegovina	18.022	1.458
Libanon	11.629	6.739
Pakistan	9.693	7.276
Jugoslavien	12.480	4.483
Irak	10.791	1.960
Somalia	10.669	2.866
Norge	12.851	1.554
Sverige	12.502	1.992
Iran	10.969	1.743
Polen	10.234	1.872
Storbritannien	10.651	1.099
Vietnam	8.070	2.582
Sri Lanka	6.630	2.559
Nordamerika	6.966	979
Marokko	4.491	2.931
Island	5.478	616
Thailand	4.172	226

Kilde: Udlændingedatabasen i Danmarks Statistik (data bearbejdet af Indenrigsministeriet).

Indvandrere og efterkommeres aldersfordeling afviger i væsentlig grad fra den samlede befolkning. Aldersfordelingen fordelt på køn for hhv. indvandrere og hele befolkningen samt efterkommere og hele befolkningen er vist i figurene 2.1 og 2.2.

Figur 2.1 Aldersfordeling i procent for indvandrere fordelt på køn samt hele befolkningen, opgjort pr. 1. januar 2000.

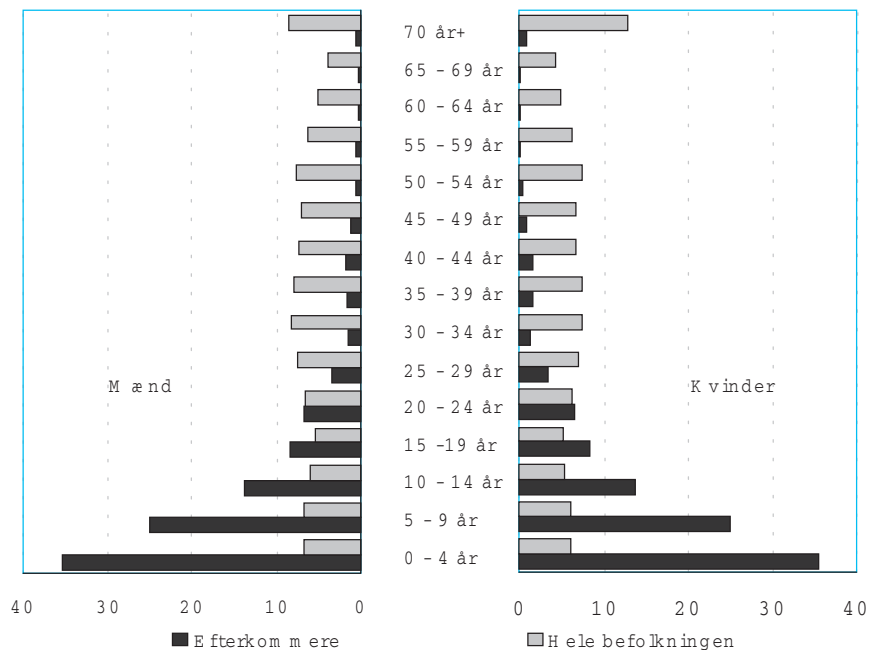

Kilde: Udlændingedatabasen i Danmarks Statistik (data bearbejdet af Indenrigsministeriet).

Som det fremgår, er andelen af 20-50-årige markant højere blandt indvandrerne end blandt hele befolkningen. Desuden viser figuren, at andelen af indvandrere i de unge aldersklasser er meget lille. Det skyldes, at indvandrere omfatter personer født i udlandet, hvoraf relativt få vil være kommet til Danmark allerede som børn.

Aldersfordelingen for efterkommere afviger markant fra både aldersfordelingen for befolkningen som helhed samt fra aldersfordelingen for indvandrere. Efterkommere er karakteriseret ved en meget høj andel af børn og unge, mens andelen for de ældre aldersgrupper er tæt på 0. Således var over halvdelen (61%) af efterkommerne under 10 år den 1. januar 2000.

Figur 2.2 Aldersfordeling i procent for efterkommere fordelt på køn og hele befolkningen, opgjort pr. 1. januar 2000.

Kilde: Udlændingedatabasen i Danmarks Statistik (data bearbejdet af Indenrigsministeriet).

Den store overvægt af de unge aldersgrupper skal ses i sammenhæng med, at efterkommere omfatter personer født af forældre, som begge er indvandrere eller udenlandske statsborgere. Eftersom langt de fleste indvandrere tilhører aldersgruppen under 50 år, er de fleste af deres børn derfor under 25 år.

Efterkommernes lave gennemsnitsalder betyder, at relativt få efterkommere i de ældre aldersgrupper har eller er i færd med at tage en videregående uddannelse eller er på arbejdsmarkedet. Statistik på disse områder skal derfor stadigvæk vurderes med forsigtighed.

Geografisk spredning

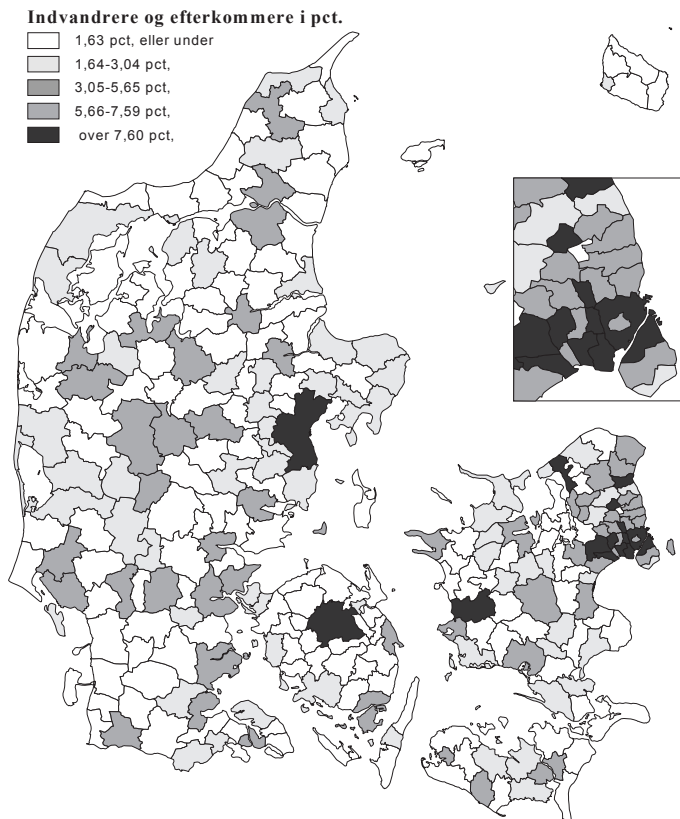
Andelen af indvandrere/efterkommere varierer meget i de enkelte kommuner. Således er der en tendens til, at de større bykommuner og kommunerne i hovedstadsområdet har højere andele af indvandrere/efterkommere end de små og mellemstore kommuner.

Af figur 2.3 ses befolkningsandelen i procent af indvandrere og efterkommere fra tredjelande indtegnet for de enkelte kommuner.

Det fremgår af figuren, at halvdelen af kommunerne har en andel af indvandrere og efterkommere fra tredjelande på 1,63% eller derunder, samt at særligt de store kommuner har en noget højere andel.

De højeste andele af indvandrere og efterkommere findes i kommunerne Ishøj (22%), Brøndby (19%) og Albertslund (17%). De laveste andele findes i Nørager, Samsø og Sindal kommuner, der alle har under 0,5% indvandrere og efterkommere fra tredjelande. Den gennemsnitlige andel af indvandrere og efterkommere fra tredjelande for landet som helhed var 5,2%.

Figur 2.3 Indvandreres og efterkommeres andel i kommunerne, 2000.

Kilde: Udlændingedatabasen i Danmarks Statistik (data bearbejdet af Indenrigsministeriet).

Indvandrere og efterkommere har altså en aldersfordeling, der afviger fra den øvrige befolkning, og størstedelen bor i store kommuner hovedsageligt i hovedstadsområdet.

3. Indvandreres medbragte uddannelse

Indvandrernes uddannelsesressourcer kan, i modsætning til såvel den øvrige befolkning som efterkommernes, opdeles i to. Indvandrernes uddannelsesressourcer er således en kombination af den uddannelse, indvandrerne har taget efter ankomsten til Danmark, og den uddannelse, indvandrerne bringer med sig fra deres oprindelsesland.

Dette kapitel sætter fokus på indvandrernes medbragte uddannelse.

Datagrundlaget

Undersøgelsen af indvandrernes medbragte uddannelse er sket i et samarbejde mellem Erhvervsministeriet, Arbejdsministeriet, Undervisningsministeriet, Indenrigsministeriet og Danmarks Statistik. Danmarks Statistik har stået for den konkrete udformning og gennemførelse af undersøgelsen.

Indvandrernes medbragte uddannelse er undersøgt gennem en spørgeskemaundersøgelse blandt de indvandrere, som pr. 1. januar 1999 var i alderen 18-59 år, og som var 16 år eller derover på indvandringstidspunktet. Indvandrere, som ifølge Danmarks Statistiks uddannelsesregister på dette tidspunkt havde fået en erhvervskompetencegivende uddannelse i Danmark, er dog ikke medtaget i undersøgelsen.

Der blev i september måned 1999 udsendt et spørgeskema til denne målgruppe, som omfattede 159.029 indvandrere. 6.848 af disse udgik af undersøgelsen. De fleste, fordi de ikke kunne opspores på den senest opgivne adresse, eller fordi de i mellemtiden havde fået ny adresse i udlandet.

Selve skemaet var på dansk, men med skemaet fulgte en vejledning, som blev udarbejdet på ikke færre end 12 forskellige sprog.

Fra de 152.181 indvandrere, som modtog et spørgeskema, blev der opnået gyldige besvarelser fra 75.560 personer (49,7%). Danmarks Statistik har derfor foretaget en statistisk korrektion for de manglende besvarelser via en særlig imputeringsmetode, hvorved der bl.a. er taget højde for en højere svarprocent blandt de bedre uddannede.

Statistikken kan selvsagt ikke tage højde for forskelle i uddannelsernes faglige indhold i de enkelte oprindelseslande, men det er tilstræbt at tage højde for forskellene mellem landene og mellem nyligt afsluttede og tidligere afsluttede uddannelser.

Indvandrerens medbragte uddannelse er belyst ved, at deres uddannelse fra hjemlandet er omsat til nedenstående kategorier:

- Ingen skolegang
- 1-6 års skolegang
- 7-8 års skolegang
- 9-10 års skolegang
- Uddannelse på studentereksamensniveau
- Efteruddannelse af under 1 års varighed
- Erhvervsfaglig uddannelse
- Kort videregående uddannelse
- Mellemlang videregående uddannelse
- Lang videregående uddannelse

Personer med uddannelse til og med efteruddannelse af under 1 års varighed kategoriseres samlet som ”personer *uden* erhvervskompetencegivende uddannelse”. Personer med en erhvervsfaglig eller videregående uddannelse kategoriseres som ”personer *med* erhvervskompetencegivende uddannelse”.

Indvandrerens uddannelse

Overordnet fordeler de i alt 152.181 indvandrere sig på de nævnte uddannelsesniveauer som anført nedenfor.

Tabel 3.1 Indvandrernes uddannelse, 18-59-årige, opgjort i 1999.

Uddannelsestype	Andel indvandrere
Ingen skolegang	6,8 %
1-6 års skolegang	9,4%
7-10 års skolegang	17,2%
Uddannelse på studentereksamensniveau	11,2%
Efteruddannelse af under 1 års varighed	4,8%
Personer uden erhvervskompetencegivende uddannelse i alt	49,4%
Erhvervsfaglig uddannelse	28%
Kort videregående uddannelse	6,3%
Mellemlang videregående uddannelse	9,1%
Lang videregående uddannelse	7,2%
Personer med erhvervskompetencegivende uddannelse i alt	50,6%

Kilde: Danmarks Statistik: "Indvandrernes uddannelse, 2000".

Note: Regnes de efteruddannede med som personer med erhvervskompetencegivende uddannelse, når andelen op over 55 % (se også kilden).

Af tabellen fremgår det, at knap halvdelen af indvandrerne medbringer en erhvervs-kompetencegivende uddannelse, mens lidt under halvdelen højst medbringer en almen uddannelse.

I tabellen nedenfor vises det, at indvandrere med hensyn til medbragt uddannelse ikke kan ses som en homogen gruppe. Det ses, at indvandrere fra hhv. EU, Norden, Nordamerika og tredjelande har en forskellig uddannelsesmæssig baggrund. Indvandrere fra EU, Norden og Nordamerika er bedre uddannet end den øvrige befolkning, idet knap 70% har en erhvervskompetencegivende uddannelse.

Tabel 3.2 18-59-årige indvandreres højeste medbragte uddannelse pr. 1 januar 1999.

Uddannelsestype	Tredjelande	EU, Norden og Nordamerika	Den øvrige befolkning
Ingen eller under 7 års skolegang	21%	4%	-
Grundskole uddannelse	19%	11%	31%
Gymnasial uddannelse	12%	10%	6%
Efteruddannelse af under et års varighed	5%	5%	-
Erhvervsfaglig uddannelse	25%	35%	39%
Videregående uddannelse	18%	34%	24%
Antal	110.829	41.352	2.812.359

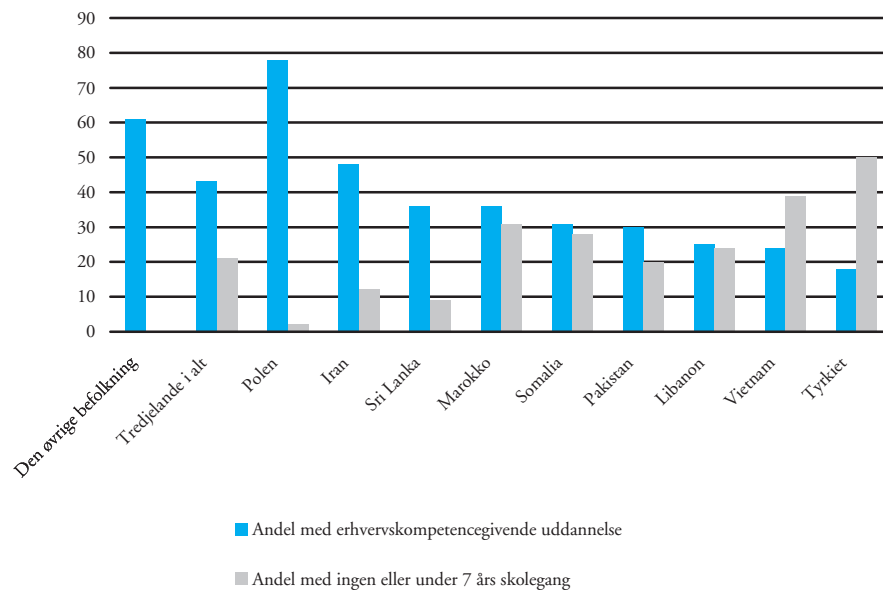
Kilde: Udlændingedatabasen i Danmarks Statistik (data bearbejdet af Indenrigsministeriet) og Danmarks Statistik "Indvandrernes uddannelse", 2000.

Omvendt er indvandrerne fra tredjelande lavere uddannet end den øvrige befolkning. Godt 40% af indvandrerne fra tredjelande medbringer således en erhvervskompetencegivende uddannelse. Blandt den øvrige befolkning har 63% en erhvervskompetencegivende uddannelse. Det ses endvidere, at godt 20% af indvandrerne fra tredjelande har ingen eller under 7 års skolegang.

Tabel 3.2 giver en klar indikation af, at indvandrere fra tredjelande generelt er lavere uddannet end den øvrige befolkning og indvandrere fra EU, Norden og Nordamerika.

Som det fremgår af figur 3.1, er der betydelige variationer mellem de forskellige tredjelande.

Figur 3.1 18-59-årige indvandreres højeste medbragte uddannelse, fordelt på oprindelsesland pr. 1 januar 1999

Kilde: Udlændingedatabasen i Danmarks Statistik (data bearbejdet af Indenrigsministeriet).

Indvandrere fra Polen og til dels indvandrere fra Iran og Sri Lanka skiller sig ud med relativt høje andele med en erhvervsuddannelse og relativt små andele med ingen eller under 7 års skolegang. Modsat skiller indvandrere fra Vietnam og Tyrkiet sig særligt ud med hensyn til lave uddannelser. Blandt de tyrkiske indvandrere har 50% ingen eller under 7 års skolegang, og kun 18% medbringer en erhvervskompetencegivende uddannelse.

Køns- og aldersforskelle

I tabel 3.3 undersøges det, om der for indvandrere fra tredjelande er forskel i mænds og kvinders medbragte uddannelsesressourcer.

Tabel 3.3 Kønsforskelle, 18-59-årige, opgjort i 1999.

	Mænd	Kvinder
Personer med erhvervskompetencegivende uddannelse	50%	38%
Personer uden erhvervskompetencegivende uddannelse	50%	62%

Kilde: Danmarks Statistik: "Indvandrernes uddannelse, 2000".

Tabellen viser, at mænd generelt er bedre uddannede end kvinder, idet godt 10% flere mænd end kvinder medbringer en erhvervskompetencegivende uddannelse. Dette er ikke overraskende, idet kvinderne i nogen af de lande, indvandrerne kommer fra, ikke deltager på arbejdsmarkedet og derfor ikke har brug for uddannelse i samme grad som mændene.

Alder

Det ses, at de ældste aldersgrupper skiller sig positivt ud i forhold til de yngre med hensyn til indvandrere fra tredjelande. Når man tager i betragtning, at der i en række af de lande, indvandrerne kommer fra, må formodes at være en moderniseringsproces i gang, er denne positive sammenhæng mellem alder ved indvandring og medbragt uddannelse i første omgang overraskende.

Tabel 3.4 Aldersfordeling efter erhvervskompetencegivende uddannelse, opgjort i 1999.

Alder	Andel med erhvervskompetencegivende udd.	Andel uden erhvervskompetencegivende udd.
18-24 år	25,8%	74,2%
25-29 år	40,3%	59,7%
30-39 år	46,9%	53,1%
40-49 år	48,5%	51,5%
50-59 år	44,3%	55,7%

Kilde: Danmarks Statistik: "Indvandrernes uddannelse, 2000".

Forklaringen på sammenhængen er, at de yngste indvandrere grundet deres lave alder ikke har nået at afslutte deres uddannelse. At der er noget om denne forklaring afspejles meget tydeligt i, at data viser, at meget få i de yngste kohorter har en længere videregående uddannelse.

Indvandrere uden erhvervskompetencegivende uddannelse

Som det fremgik af forrige afsnit, har 57% af indvandrerne fra tredjelande højst medbragte en almen uddannelse, dvs. ikke en erhvervskompetencegivende uddannelse. I dette afsnit ses nærmere på denne gruppe.

Først ses på fordelingen for forskellige uddannelsesniveauer. Herefter undersøges det, om der er forskelle på oprindelseslande, og slutteligt undersøges betydningen af indvandringsåret.

De 57% indvandrere uden erhvervskompetencegivende uddannelse fordeler sig på:

- 8% uden skolegang
- 12% med 1-6 års skolegang
- 20% med 7-10 års skolegang
- 12% med uddannelse svarende til studentereksamen
- 5 % med efteruddannelse af under 1 års varighed

Nedenfor ses oprindelsens betydning, idet andelen af personer uden erhvervskompetencegivende uddannelse beskrives på landespecifikt niveau for en række parametre.

Tabel 3.5 Andel uden medbragt erhvervskompetencegivende uddannelse, 18-59-årige, opgjort i 1999.

	Personer uden erhvervskompetencegivende uddannelse	Andel med ingen uddannelse eller under 7 års skolegang
Danskfødte/den øvrige befolkning	37 %	0 %
Indvandrere fra tredjelande i alt	57 %	20 %
Tyrkiet	82%	50%
Polen	22%	2%
Marokko	64%	31%
Somalia	69%	28%
Iran	52%	12%
Pakistan	70%	20%
Vietnam	76%	39%
Sri Lanka	64%	9%

Kilde: Danmarks Statistik: "Indvandrernes uddannelse, 2000".

Det fremgår af tabel 3.5, at der er endog meget stor forskel på andelen af personer uden erhvervskompetencegivende uddannelse fra de forskellige oprindelseslande.

Indvandrere fra Polen ligger meget højt. Det skyldes, at staten under det tidligere kommunistiske styre sikrede, at langt de fleste gennemgik uddannelse.

Tyrkiet har den laveste andel med erhvervskompetence. Således er næsten 80% af indvandrerne fra Tyrkiet uden en erhvervskompetencegivende uddannelse. Der kan findes flere forklaringer herpå. Den første store gruppe af indvandrere kom som ufaglærte, før indvandringstoppet blev indført i Danmark. Senere ankom en relativt stor del af familiesammenførte. Blandt de familiesammenførte vil der være en stor andel kvinder. De er typisk ikke veluddannede, bl.a. på grund af lav arbejdsmarkedstilknytning i hjemlandet.

Rockwoolfondens undersøgelse¹ peger i samme retning, idet det konkluderes, at personer med flygtningebaggrund typisk er mere veluddannede end familiesammenførte. Dette mønster kan dog ændre sig løbende i forhold til sammensætningen af flygtningegruppen.

En anden forklaring er som nævnt, at en del af indvandrerne fra Tyrkiet kom som ufaglært arbejdskraftimport i slutningen af 60'erne og derfor selvsagt ikke medbragte store uddannelsesressourcer.

Problemerne forbundet med mangel på erhvervskompetencegivende uddannelse forstærkes, såfremt der blandt de mindre uddannede er en forholdsvis stor del helt uden uddannelse eller med kun meget kortvarig uddannelse. Andelen af meget lavt uddannede personer fremgår af højre spalte i tabel 3.6 og undersøges nedenfor.

Når man ser isoleret på gruppen af meget dårligt uddannede personer, fremkommer det samme overordnede mønster, som når man ser på hele gruppen af personer uden erhvervskompetencegivende uddannelse.

Polen skiller sig igen ud, idet næsten ingen er meget dårligt uddannet. Tyrkiet skiller sig i lighed med før ud, idet godt halvdelen af indvandrerne fra Tyrkiet ikke har gået i skole eller har under 7 års skolegang.

Tallene for Sri Lanka peger på, at landets almene uddannelsesniveau er højt. Personer fra Sri Lanka er derfor en af de grupper, der har et godt potentiale i forhold til arbejdsmarkedet.

Indvandringsår

Rockwoolfonden² har peget på, at det er blevet gradvist sværere at komme ind på det danske arbejdsmarked for flygtninge og indvandrere.

¹ Rockwoolfonden "Mislykket integration?", Spektrum 2000.

² Rockwoolfonden "Mislykket integration?", Spektrum 2000.

Rapporten konkluderer således på baggrund af de indtrængningskurver, at de senest tilkomne har sværere ved at komme ind på arbejdsmarkedet. I forlængelse af denne opdagelse undersøges det nedenfor, om en del af forklaringen på Rockwoolfondens konklusion er, at de indvandrere, der kommer til Danmark, systematisk bliver lavere og lavere uddannet med tiden.

Tabel 3.6 Årstal for indvandring, opgjort som andel uden erhvervs-kompetencegivende uddannelse.

Årstal for indvandring	Andel uden erhvervs-kompetencegivende udd.
-1984	64%
1985 – 1989	59%
1990 – 1994	56%
1995 – 1996	48%
1997 – 1998	51%

Kilde: Danmarks Statistik: "Indvandrernes uddannelse, 2000".

At det er blevet vanskeligere at komme ind på det danske arbejdsmarked understøttes således ikke af udviklingen i de medbragte uddannelsesressourcer, idet tallene peger på, at uddannelsesressourcerne er stigende med tiden.

Indvandrere med erhvervs-kompetencegivende uddannelse

43 % af indvandrerne fra tredjelande medbringer en erhvervs-kompetencegivende uddannelse. I dette afsnit ses nærmere på denne gruppe.

De 43% fordeler sig på niveauerne som følger:

- 25% har en erhvervsfaglig uddannelse
- 5% har en kort videregående uddannelse
- 8% har en mellemlang videregående uddannelse
- 5% har en lang videregående uddannelse

Fordeling på fagområder

Der findes på det danske arbejdsmarked en lang række flaskehalse. I relation hertil er såvel indvandrernes medbragte kvalifikationer som deres uddannelses- og erhvervsvalg interessant. Det er ikke muligt at opdele indvandrerne efter oprindelse i denne del af

analysen, hvorfor opdelingen på fagområder dækker alle indvandrere. Sammenkædningen med flaskehalsproblematikken foretages først i pjecens afsluttende kapitel.

Tabel 3.7 Andel personer med erhvervskompetencegivende uddannelse fordelt efter fagområde, opgjort i 1999.

Fagområde	Andel af personer med erhvervskompetencegivende uddannelse
Teknik – industri øvrigt	17,6%
Handel – kontor	16,2%
Service	9,0%
Pædagogik	8,6%
Sundhed	8,1%
Samfundsfaglig udd.	6,1%

Kilde: Danmarks Statistik: "Indvandrernes uddannelse, 2000".

Sammenfattende om indvandrernes medbragte uddannelse

Selvom indvandrere fra Asien og Afrika har et lavere uddannelsesniveau end indvandrede fra andre europæiske lande og Nordamerika udgør personer med en højere uddannelse et stort antal absolut set. Næsten 30.000 personer fra Asien og Afrika har således en erhvervskompetencegivende uddannelse, heraf en stor del på det videregående niveau. 47,7% af indvandlerne fra Afrika har en erhvervsrettet uddannelse, og 13,8% har en mellemlang eller videregående uddannelse. For indvandrere fra Asien drejer det sig om hhv. 44,2% og 12,8% (Kilde: "Indvandrere i Danmark – analfabeter eller højt uddannede? – paper til Nordisk Demografisk Symposium, Norge 2001", Henrik Mørkeberg Danmarks Statistik).

4. Førskolealderen

Da indvandrernes og efterkommernes brug af daginstitutioner er en væsentlig faktor for uddannelsesadfærden senere i livet, belyses udviklingen i dækningsgraderne fra 1995 og til 2000 hos indvandrere/efterkommerne og den samlede befolkning.

Dækningsgraden viser hvor stor andel af en aldersgruppe af fx 0-2-årige, som går i daginstitution. Efterfølgende belyses, hvordan forskellige indvandrere og efterkommere fra hhv. Norden, EU og Europa samt tredjelande benytter daginstitutioner. Til sidst belyses, hvordan indvandrere og efterkommere fra enkelte lande bruger daginstitutionernes tilbud.

Brug af daginstitutioner for 1995 og 2000

I de efterfølgende tabeller gives et billede af indvandrere og efterkommeres brug af daginstitutioner i 1995 og 2000.

Det fremgår af tabel 4.1, at både indvandrere og efterkommere i såvel 1995 som 2000 benyttede daginstitutioner i mindre grad end den samlede befolkning. Den gennemsnitlige dækningsgrad for indvandrere og efterkommere var i 1995 på hhv. 42 og 34%, mens den i 2000 var 50 og 52%. Til sammenligning var den øvrige befolknings dækningsgrad 64% i 1995 og 69% i 2000.

Det ses dog, at der i de fleste alderskategorier har været en klar stigning i indvandrernes og efterkommeres brug af daginstitutioner i perioden. Ses der igen på de gennemsnitlige dækningsgrader, er forskellen mellem danskere og indvandrere og efterkommere i 2000 tydeligt mindre. Indvandrernes dækningsprocent er således 50% og efterkommeres 52% mens den øvrige befolknings er 69%.

Analysen af dækningsgrader viser, at flere og flere af både indvandrere og efterkommere mellem 0 og 6 år passes i daginstitutioner, inden de starter i grundskolen. Dette bestyrkes yderligere af, at efterkommerne, som jo er født og opvokset i Danmark, i 1995 be-

nyttede daginstitutioner mindre end indvandrerne, men i 2000 benyttede de daginstitutioner mere end indvandrerne. Ses der udelukkende på gruppen af 3-5-årige børn, er der relativt lige mange efterkommere som danskere i daginstitution.

Tabel 4.1 Dækningsgrader, opgjort på aldersintervaller i 1995 og 2000.

1995	Indvandrere	Total	Efterkommere	Total	Øvrige befolkning	Total
0-2 år	20%	813	19%	10.572	50%	136.513
3-5 år	54%	1.911	56%	7.624	84%	128.960
6 år+	36%	918	29%	1.937	49%	40.593
I alt	42%	3642	34%	20.133	64%	306.066
2000						
0-2 år	36%	890	33%	13.438	57%	130.384
3-5 år	65%	2.175	84%	11.543	90%	138.353
6 år+	32%	957	26%	3.435	45%	45.565
I alt	50%	4022	52%	28.416	69%	314.302

Kilde: Danmark Statistik

I det følgende opdeles tabellen yderligere, idet der sondres mellem forskellige typer af pasningstilbud. Formålet er at undersøge, om indvandrere og efterkommere i højere grad benytter visse pasningstilbud end andre.

Analysen findes i tabel 4.2. Tabellen rummer kun tal for 2000, men en analyse af tallene fra 1995 giver det samme billede.

Tabel 4.2 Dækningsgrader opdelt på daginstitutionstyper og aldersgrupper, opgjort i 2000.

	Dagpleje	Vuggestue	Børnehave	Integrerede institutioner	Antal
0-2-årige					
Indvandrere	18%	4%	4%	10%	890
Efterkommere	12%	8%	2%	12%	13.438
Danskere	39%	6%	2%	10%	130.384
3-5-årige					
Indvandrere	1%	0%	44%	20%	2.175
Efterkommere	1%	0%	48%	39%	11.543
Danskere	3%	0%	58%	29%	138.353
6-årige					
Indvandrere	0%	0%	9%	24%	957
Efterkommere	0%	0%	10%	17%	3.435
Danskere	0%	0%	9%	36%	45.565

Kilde: Danmark Statistik.

Flere analyser peger på, at indvandrere og efterkommere fra tredjelande generelt har ringere vilkår med hensyn til skolegang, uddannelse og arbejdsmarked end indvandrere fra EU, Norden og Nordamerika. Med henblik på at undersøge, om oprindelse spiller ind på brugen af daginstitutioner, opdeles dækningsgraderne nedenfor på ovennævnte grupper. Der ses både på 1995 og 2000.

Tabellen viser, at der ikke er den forventede forskel mellem indvandrere og efterkommere fra hhv. EU, Norden og Nordamerika og tredjelande. Indvandrere fra tredjelande benytter daginstitutioner i væsentligt højere grad end indvandrere fra EU, Norden og Nordamerika. Efterkommere fra tredjelande benytter daginstitutioner i lidt mindre grad end efterkommere fra EU, Norden og Nordamerika.

I 2000 er billedet endnu klarere end i 1995. Både indvandrere og efterkommere fra tredjelande benytter nu daginstitutioner i højere grad end indvandrere fra EU, Norden og Nordamerika.

Tabel 4.3 viser endvidere, at den generelle stigning i dækningsgraden for indvandrere og efterkommere, der viste sig i tabel 4.1, primært skyldes en betydelig stigning i dækningsgraden for indvandrere og efterkommere fra tredjelande.

Tabel 4.3 Dækningsgrader opdelt på oprindelse, opgjort i 2000.

	Indvandrere		Efterkommere		Danskere
	EU, Norden og Nordamerika	Tredjelande	EU, Norden og Nordamerika	Tredjelande	
0-2 år	24%	41%	25%	34%	57%
3-5 år	48%	70%	57%	86%	90%
6 år+	33%	32%	35%	26%	45%
I alt	37%	54%	38%	53%	69%
Total	1.033	2.989	1.723	26.693	314.302

Kilde: Danmark Statistik.

Med henblik på nærmere at undersøge, hvad oprindelsesland betyder, analyseres dækningsgraderne i det følgende for 5 udvalgte lande. Det fremgår, at i 1995 var det kun indvandrere og efterkommere fra Irak og Thailand, som lå omkring gennemsnittet for tredjelande. Alle øvrige lande lå under. Det er i den sammenhæng specielt interessant, at efterkommere fra Tyrkiet og Pakistan, som er blandt de største grupper, ligger markant lavere end både gennemsnittet for tredjelande på 54% og den øvrige befolkning på 65%

Tabel 4.4 Dækningsgrader for udvalgte oprindelseslande, opgjort i 1995.

Oprindelsesland	Indvandrere		Efterkommere	
	Pct. i daginstitutioner	Total	Pct. i daginstitutioner	Total
Alle tredjelande	47%	2.783	34%	18.780
Irak	50%	316	31%	513
Pakistan	27%	180	23%	2.028
Somalia	29%	331	27%	432
Thailand	47%	72	51%	69
Tyrkiet	38%	191	29%	5.830

Kilde: Danmark Statistik.

Der kan ikke iagttages en entydig tendens i udviklingen fra 1995 til 2000 for de udvalgte lande. Indvandrere og efterkommere fra nogle lande benytter i højere grad offentlige pasningsordninger, mens de fra andre lande i mindre grad gør brug af disse.

Det skal dog bemærkes, at dækningsgraden for den meget store tyrkiske gruppe af efterkommere er steget betydeligt. På samme måde er brug af daginstitutioner for både indvandrere og efterkommere fra Somalia steget betydeligt.

Tabel 4.5 Dækningsgrader for udvalgte oprindelseslande, opgjort i 2000.

Oprindelsesland	Indvandrere		Efterkommere	
	Pct. i daginstitutioner	Antal	Pct. i daginstitutioner	Antal
Alle tredjelande	54%	2.989	53%	26.693
Irak	50%	502	28%	1.582
Pakistan	10%	182	17%	1.979
Somalia	44%	385	38%	2.183
Thailand	66%	68	30%	120
Tyrkiet	40%	150	42%	5.991

Kilde: Danmarks Statistik.

5. Folkeskolen

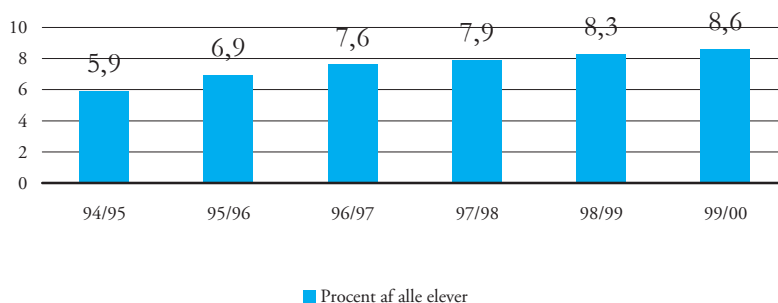
Tosprogede elever i folkeskolen

Indvandrere og efterkommere har i de senere år udgjort en stadig større andel af eleverne i folkeskolen. Folkeskolen dækker over skoleundervisningen i den offentlige grundskole og omfatter ikke friskoler eller private grundskoler.

Tosprogede elever er defineret ved, at der i elevens hjem hovedsagligt tales et andet sprog end dansk. Således skelnes der i folkeskolen ikke mellem indvandrere og efterkommere.

Andelen af tosprogede elever er fra 1994/95 til 1999/2000 vokset med 2,7 procentpoint. Fra at udgøre knap 6% af eleverne i folkeskolen i 1994/95, i 1999/2000 udgør de 8,6% af alle elever i folkeskolen.

Figur 5.1 Udviklingen i antal af tosprogede elever i folkeskolen, opgjort fra 1994/95 til 1999/00.

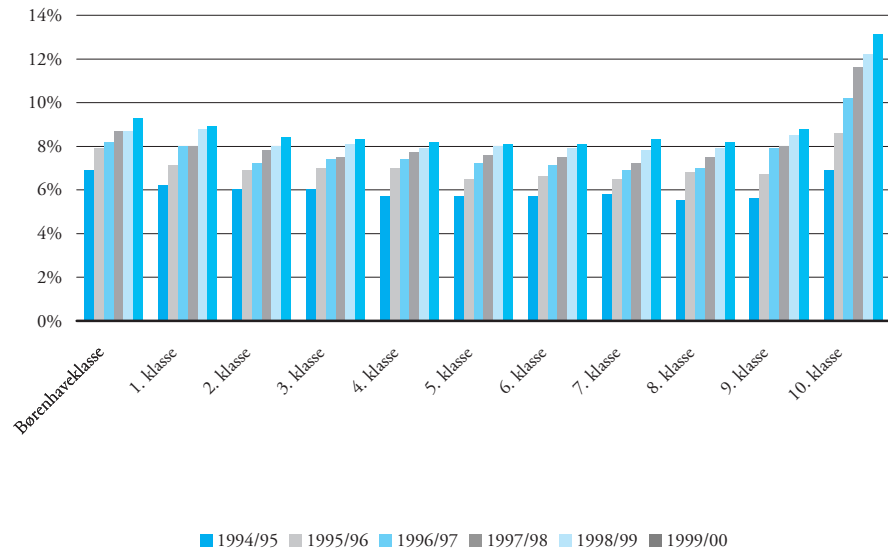

Kilde: Undervisningsministeriet.

Specielt i 10. klasse er der sket markante ændringer siden 1994/95. Her er andelen af tosprogede elever vokset med ca. 6 procentpoint. Det kan tyde på at tosprogede elever i højere grad afslutter folkeskolen fra 10. klasse end 9. klasse og det kan skyldes, at tosprogede elever i større omfang har brug for ekstra tid i folkeskolen til at forbedre deres sprog, før de starter på en ungdomsuddannelse.

I de mindre klasser er ændringerne i andelen af tosprogede elever siden 1994/95 knap så iøjnefaldende. Selv om de tosprogede elever udgør en stadig større del af det samlede elevtal, er andelen kun vokset de 3 procentpoint, som kendetegner hele grundskolen. Fra at udgøre 6,9% i 1994/95 udgør de tosprogede elever nu 9,3% af eleverne i børnehaveklasserne.

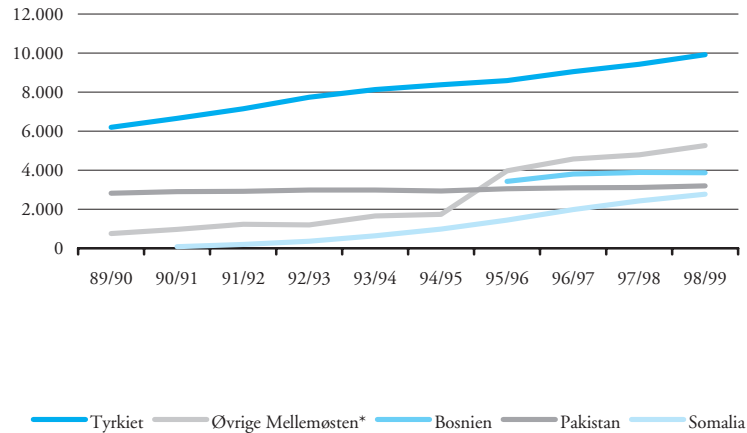
Figur 5.2 Udvikling i antal tosprogede elever fordelt efter klassetrin, opgjort fra 1994/95 til 1999/00.

Kilde: Undervisningsministeriet.

Sammensætningen af tosprogede elever har siden 1994/95 ændret sig væsentligt. Selv om en stor del af de tosprogede elever fortsat har en tyrkisk baggrund, er der kommet andre grupper af tosprogede i folkeskolen. Tosprogede elever fra hhv. Bosnien, Mellemøsten og Somalia udgør i dag en større del af folkeskolens elever.

Figur 5.3 Tosprogede elevers baggrund, opgjort fra 1989/90 til 1998/99.

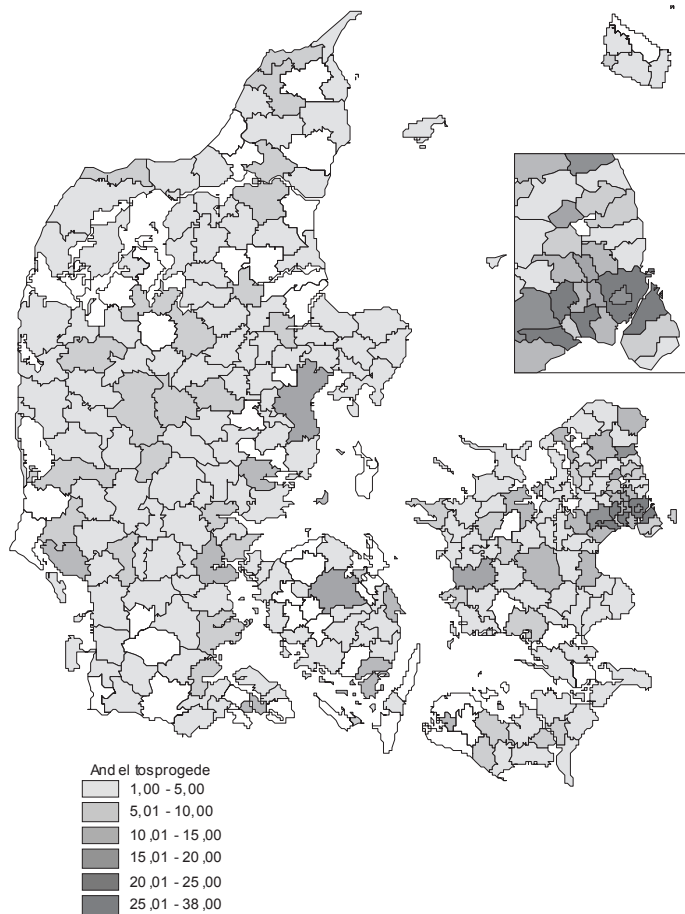
Kilde: Undervisningsministeriet.

*Fra 1995 indgår Libanon i landegruppen Øvrige Mellemøsten, deraf den store stigning fra 1994 til 1995.

De tosprogede elever er i væsentlig grad koncentreret i de Københavnske omegnskommuner samt de tre store kommuner (København, Århus og Odense), som har op i mod halvdelen af alle tosprogede elever i folkeskolen.

Ifølge nedenstående tabel 5.1 har 206 kommuner under 5% tosprogede, mens kun 13 kommuner har mere end 15% tosprogede i folkeskolens klasser.

Figur 5.4 Andelen af to-
sprogede i folkeskolen
fordelt efter kommune,
opgjort i 1999/00.

Kilde: Undervisningsministeriet.

Tabel 5.1 Antallet af to-
sprogede elever fordelt
efter antal kommuner,
opgjort i 1999/00.

	Antal elever	Antal kommuner
Under 5%	6.024	206
5 til 10%	8.414	37
10 til 15%	10.540	19
15 til 20%	8.812	6
20 til 25%	2.558	3
25 til 37%	11.730	4

Kilde: Undervisningsministeriet.

6. Ungdomsuddannelser

Ungdomsuddannelser

Ungdomsuddannelser bliver her betragtet som de ordinære ungdomsuddannelser, der består af de almen-gymnasiale uddannelser, de erhvervs-gymnasiale uddannelser og de erhvervsfaglige uddannelser. Alle elever, der har afsluttet grundskolen kan, i princippet påbegynde en ungdomsuddannelse.

De almen-gymnasiale uddannelser omfatter gymnasium, studenterkursus og højere forberedelseksamen (hf). Uddannelserne giver i sig selv ikke erhvervskompetence, men adgang til videre uddannelse.

De erhvervs-gymnasiale uddannelser omfatter højere handelseksamen (hbx) og højere teknisk eksamen (htx). Ligesom de almen-gymnasiale uddannelser giver uddannelserne heller ikke i sig selv erhvervskompetence, men adgang til videre uddannelse.

De erhvervsfaglige uddannelser er i sig selv erhvervskompetencegivende. De dækker over faglige uddannelser på handelsskoler og tekniske skoler samt landbrugsskoler og social- og sundhedsskoler, hvoraf flere er afløsere for de traditionelle mesterlæreuddannelser. Hovedparten af uddannelserne er vekseluddannelser, som omfatter skoleforløb og hovedforløb. På hovedforløbene er praktikperioden den dominerende. Praktik kan aftales med virksomheder i erhvervslivet eller udføres på en fagskole, som skolepraktik. Pr. 1. januar 2001 blev der gennemført en erhvervsuddannelsesreform med færre indgange særligt til de tekniske uddannelser. Der er stadig tale om et vekseluddannelsessystem med grund- og hovedforløb.

Uddannelse og unge

Det generelle billede af, hvor stor en andel af unge mellem 16 og 19 år, der er i gang med en ungdomsuddannelse, har ændret sig de sidste 9 år. Dette skal ses i lyset af, at

arbejdsmarkedsreformen, som trådte i kraft i 1994, ændrede dagpengesatsen for unge under 25 år. Undervisningsministeriet har samtidigt iværksat mange forskellige tiltag for yderligere at motivere de unge, der efter grundskolen tog en ungdomsuddannelse.

For både indvandrere og efterkommere er sket en betydelig tilnærmelse til det samlede danske ungdomsuddannelsesniveau. Stigningen i andelen af 16-19-årige som er i gang med en uddannelse, er særligt stor for indvandrergruppen, herunder de traditionelle indvandrerlande som Tyrkiet, Pakistan og Jugoslavien.

Tabel 6.1 Andelen af 16-19-årige indvandrere, efterkommere og øvrige i befolkningen, der er i gang med ungdomsuddannelse, opgjort i 1990 og 1999.

	Almengymnasial uddannelse		Erhvervgymnasial uddannelse		Erhvervsfaglig uddannelse		Ikke i gang med uddannelse		Total	
	1990	1999	1990	1999	1990	1999	1990	1999	1990	1999
Indvandrere										
Jugoslavien	4,2%	11,5%	1,7%	5,1%	10,3%	30,2%	83,8%	53,2%	359	374
Polen	29,3%	31,6%	3,7%	17,3%	19,4%	17,5%	47,6%	33,6%	191	399
Tyrkiet	4,6%	8,2%	1,5%	4,2%	8,1%	21,3%	85,8%	66,3%	1.987	1.168
Marokko	3,9%	15,8%	1,3%	4,2%	16,4%	27,5%	78,3%	52,5%	152	120
Pakistan	14,5%	19,5%	2,2%	5,7%	13,2%	23,0%	70,1%	51,7%	365	261
Øvrige befolkning	27,9%	33,3%	7,0%	14,2%	33,0%	24,9%	32,1%	27,5%	238.595	176.702
Efterkommere										
Jugoslavien	18,4%	19,0%	3,2%	13,9%	28,2%	31,3%	50,2%	35,8%	277	483
Polen	63,5%	51,0%	3,8%	13,3%	18,3%	7,0%	14,4%	28,7%	104	143
Tyrkiet	26,1%	18,6%	3,5%	12,6%	22,6%	31,1%	47,8%	37,8%	115	1.658
Marokko	12,9%	23,1%	0,0%	10,8%	45,2%	31,4%	41,9%	34,7%	31	277
Pakistan	47,1%	32,4%	3,9%	15,2%	23,5%	22,7%	25,5%	29,6%	102	854
Øvrige befolkning	27,9%	33,3%	7,0%	14,2%	33,0%	24,9%	32,1%	27,5%	238.595	176.702
Alle										
Indvandrere	12,4%	18,2%	1,5%	6,5%	10,9%	19,8%	75,1%	55,5%	6.174	10.009
Efterkommere	38,0%	27,1%	3,9%	13,3%	22,4%	24,5%	35,7%	35,1%	1.377	4.615
Øvrige befolkning	27,9%	33,3%	7,0%	14,2%	33,0%	24,9%	32,1%	27,5%	238.595	176.702

Kilde: Udlændingedatabasen i Danmarks Statistik (data bearbejdet af Indenrigsministeriet).

I 1990 var der ifølge tabel.6.1 hele 32.1% 16-19-årige i den øvrige befolkning, som ikke var i gang med en ungdomsuddannelse. Dette var i 1999 faldet til 27,5%. For indvandrere var der et markant større fald fra 75% til 55%. For efterkommerne er der i samme periode ikke sket markante ændringer, hvilket kan skyldes, at den samlede gruppe af 16-19-årige efterkommere i 1990 var relativt beskeden, eller at de generelt har haft en højere uddannelsesfrekvens.

Indvandrere og efterkommere har siden 1990 udgjort en stadig større del af eleverne på de ordinære ungdomsuddannelser. I 1990 var knap 4% indvandrere eller efterkommere, mens 5,6% i 1999 havde denne baggrund.

De almengymnasiale uddannelser

Tabel 6.1 viser, at andelen af unge, der søger almengymnasial uddannelse, er steget for indvandrere og øvrige i befolkningen med hhv. 5,8 og 5,4 procentpoint. Derimod er andelen af efterkommere, som vælger en almengymnasial ungdomsuddannelse, faldet ganske betragteligt fra 38% til 27,1%.

Tabellen viser, at andelen af 16-19-årige indvandrere, der søger en almengymnasial uddannelse, er steget fra 12,4% til 18,2%. Fordelt på traditionelle indvandringslande fremgår det af tabellen. Andelen af polske indvandrere, der søger en almengymnasial uddannelse, ligger på niveau med den øvrige befolkning, med hhv. 29,3% i 1990 og 31,6% i 1999. Gruppen med den største procentuelle fremgang er de unge marokkanske indvandrere. Andelen af denne gruppe, der søgte en almengymnasial uddannelse i 1990 lå på 3,9% og er i perioden steget med 11,9 procentpoint for at nå op på 15,8% i 1999.

Andelen af efterkommere fra traditionelle indvandringslande, der søger almengymnasial uddannelse, viser en overordnet nedadgående tendens. Undtagelsesvis er andelen af marokkanske efterkommere steget fra det laveste niveau i 1990 til et niveau lige under gennemsnittet i 1999. For efterkommere fra Polen, Pakistan og Tyrkiet er det sket et

fald i andelen, som vælger en almen-gymnasial uddannelse, på hhv. 12,5, 14,7, og 7,5 procentpoint. Efterkommerne fra Polen og Pakistan lå i 1990 langt over niveauet for den øvrige befolkning. Dette gør sig i 1999 stadig gældende for de polske efterkomme-re.

De erhvervsgymnasiale uddannelser

Af tabel 6.1 ses det også, at andelen af 16-19-årige, som valgte en erhvervsgymnasial uddannelse, for alle 3 analysegrupper er steget siden 1990.

For indvandrerggruppen er andelen af unge, der vælger en erhvervsgymnasial uddannel-se, steget fra 1,5% til 6,5%. Ses der på procenterne for indvandrere fra traditionelle indvandringslande, ser man, at procenterne for polske indvandrere stiger iøjnefaldende fra et niveau under den øvrige befolkning i 1990 til et højere niveau i 1999.

Efterkommerne er den gruppe, som har haft den største stigning i andelen af unge, der vælger en erhvervsgymnasial uddannelse. Fremgangen er på 9,4 procentpoint. Hvis man betragter grupperne fordelt på oprindelsesland, viser tabellen, at stigningen er ge-nerel for de fem udvalgte lande. Således lægger stigningen sig i intervallet 9,1 til 11,3 procentpoint.

Også i den øvrige befolkning er andelen af 16-19-årige, som valgte en erhvervsgymna-sial uddannelse, steget. I 1990 valgte 7% en erhvervsgymnasial uddannelse mod 14,2% i 1999.

Erhvervsuddannelser

Erhvervsuddannelserne omfatter i forhold til de erhvervsgymnasiale og almen-gymnasiale uddannelser den største gruppe unge, der er i gang med en ungdomsuddannelse. Her fortsætter 41% af en ungdomsårgang efter folkeskolen.

Betragter man bestanden på erhvervsfaglige uddannelser (skoleforløb, hovedforløb og erhvervsgymnasium) udgør indvandrere og efterkommere tilsammen 7%. Blandt de mandlige elever på erhvervsuddannelserne udgør indvandlerne og efterkommerne 11%. Blandt de kvindelige elever udgør indvandlerne og efterkommerne kun 4%.

Af tabel 6.1 fremgår det også, at andelen af 16-19-årige i den øvrige befolkning, der vælger en erhvervsfaglig uddannelse frem for en gymnasial ungdomsuddannelse, er faldet med 8,1 procentpoint fra 1990 til 1999.

Blandt indvandlerne og efterkommerne er der en relativt stor del af de 16-19-årige, som er i gang med en erhvervsfaglig uddannelse i forhold til en gymnasial uddannelse. Specielt for indvandlerne gælder det, at de vælger en erhvervsfaglig uddannelse. Således steg andelen fra 10,9% til 19,8%. For efterkommergruppen ses også en lille fremgang til et niveau, hvor hver fjerde efterkommer vælger en erhvervsfaglig uddannelse.

Faglige retninger på de erhvervsfaglige uddannelser

På de erhvervsfaglige hovedforløb er indvandrernes/efterkommernes andel af tilgangen 5%. Dette gennemsnit dækker over betydelige forskelle mellem de enkelte områder (figur 6.1)

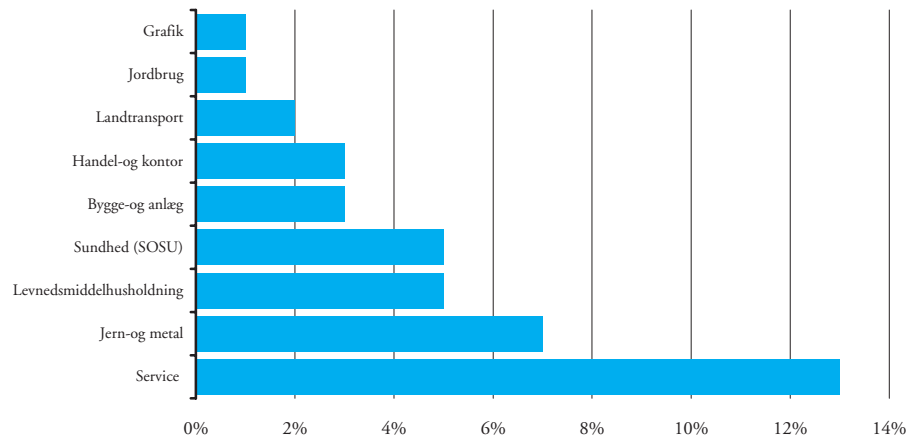
Indvandrere og efterkommere vælger servicefag og visse metalfag.

De mest populære fag er servicefagene (med frisør, tandklinikassistent, beklædningshåndværker og optometrist som de største grupper). Her har indvandlerne/efterkommerne en andel af elevtilgangen på 13%. Det næstmest populære valg er jern- og metalområdet (med automekaniker som den største gruppe), hvor indvandlerne/efterkommerne har en andel på 7%. På levnedsmiddel- og husholdningsuddannelserne er andelen på 5%.

På det store område med social- og sundhedsuddannelserne svarer andelen til gennemsnittet på 5%.

Indvandrere/efterkommerne ligger til gengæld under gennemsnittet på handels- og kontorområdet og bygge- og anlægsområdet (3%), og de ligger særligt lavt inden for de grafiske fag, landtransport og jordbrug (1-2%).

Figur 6.1 Mandlige og kvindelige indvandreres og efterkommeres valg af retning på de erhvervsfaglige uddannelser, opgjort i 1998.

På erhvervsuddannelserne udgør praktikforløbet en væsentlig del. Det er dog muligt at færdiggøre en erhvervsuddannelse ved at benytte skolepraktik. Generelt har indvandrere og efterkommerne vanskeligere ved at finde praktikplads end de øvrige elever. I 1998 blev der indgået ca. 36.000 praktikaftaler, hvoraf 5% (ca. 1.800 personer) var indvandrere eller efterkommerne. Til sammenligning var ca. 15% (ca. 1.400 personer) af de praktikpladssøgende indvandrere eller efterkommerne.

Mænd er generelt overrepræsenteret på erhvervsuddannelserne, og for samtlige elever med praktikaftale var 60% da også mænd, mens 40% var kvinder. Blandt de elever, der søgte praktikplads, ses en mere ensartet kønsfordeling. Her var 57% mænd og 43%

kvinder. Dette forhold dækker over, at det er relativt sværere for kvinder at finde en praktikplads og i særdeleshed kvinder med indvandrer- eller efterkommerbaggrund, jf. nedenstående tabel 6.2.

Der er altså markante forskelle på elever med indvandrer/efterkommerbaggrund og øvrige unge i relation til muligheden for at opnå en praktikaftale.

Tabel 6.2 Kønsfordeling for aftalehavere og praktiksøgende fordelt efter oprindelse, opgjort i 1998.

	Aftalehavere		Praktiksøgende	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
Indvandrere/ efterkommere	59%	41%	55%	45%
Øvrige unge	61%	39%	63%	37%
Alle	60%	40%	57%	43%

7. Videregående uddannelser

Videregående uddannelser

De videregående uddannelser er alle uddannelser, der i princippet kræver en afsluttet ungdomsuddannelse. En videregående uddannelse er enten en kort, en mellemlang eller en lang videregående uddannelse.

De korte videregående uddannelser (KVU) varer 2-4 år, med 2 år som det hyppigste. De største grupper er merkantile uddannelser (markedsøkonomer m.v.), tekniske uddannelser (maskinteknikere m.v.) og IT-uddannelser (datamatikeruddannelser m.v.)

De mellemlange videregående uddannelser (MVU) tager mellem 3 og 4 år er i høj grad domineret af pædagogiske og sundhedsfaglige uddannelser, så som læreruddannelsen, sygeplejerskeuddannelsen m.v.

De lange videregående uddannelser (LVU) er bachelor- og kandidatuddannelser, som tages på universiteter og højere læreanstalter.

På de mellemlange videregående uddannelser og på de lange videregående uddannelser udgjorde indvandrerne og efterkommerne i 1999 hhv. 5,5% og 6,2% af samtlige studerende.

I 1999 var ifølge tabel 7.1 11,6%, 24,8% og 27,5% af hhv. indvandrere, efterkommere og øvrige i befolkningen mellem 20 og 24 år i gang med en videregående uddannelse. Således tegner der sig, som for ungdomsuddannelserne et billede, der viser, at de 20-24-årige efterkommere ligger forholdsvis tæt på den øvrige del af befolkningen, mens

der blandt indvandrerne er en noget mindre andel i gang med en videregående uddannelse.

Tabel 7.1 Andelen af indvandrere, efterkommere og øvrige mellem 20 og 24 år fordelt efter igangværende videregående uddannelse, opgjort i 1999.

	Kort videregående uddannelser	Mellemlange videregående uddannelser	Lange videregående uddannelser	Total*
Indvandrere				
Jugoslavien	0,7%	1,6%	1,1%	752
Polen	1,5%	5,1%	9,0%	681
Tyrkiet	0,7%	2,2%	1,1%	3.790
Marokko	1,0%	3,3%	2,5%	393
Pakistan	2,4%	2,9%	4,0%	849
Efterkommere				
Jugoslavien	2,8%	8,3%	3,5%	542
Polen	6,4%	13,3%	29,1%	203
Tyrkiet	2,2%	5,8%	5,7%	993
Marokko	6,8%	6,8%	5,4%	222
Pakistan	5,8%	9,0%	14,1%	1.052
Samlet				
Indvandrere	1,3%	4,8%	5,5%	22.576
Efterkommere	4,0%	8,5%	12,3%	4.266
Øvrige	2,8%	11,7%	13,0%	196.328

Kilde: Udlændingedatabasen i Danmarks Statistik (data bearbejdet af Indenrigsministeriet).

*Total= det samlede antal unge på de videregående uddannelser summeret med antal, der ikke er i gang med uddannelse. Således tæller antal 20-24-årige i gang med en ungdomsuddannelse ikke med.

Det skal bemærkes at, der på visse videregående uddannelser er en ganske høj andel af studerende fra andre nordiske lande.

Korte videregående uddannelser (KVU)

Inden for indvandrere og efterkommere kan der af tabel 7.1 ses en mindre variation mellem, hvor stor andel der følger de kortere videregående uddannelser. Fokuseres der på traditionelle indvandringslande, ses det, at specielt polske og pakistanske indvandre-
re har stor søgning til de korte videregående uddannelser.

Tabellen viser desuden, at der for efterkommergruppen fra traditionelle indvandringslande er relativt flere fra både Polen, Pakistan og Marokko, som er i gang med en kort videregående uddannelse end blandt øvrige i befolkningen på 2,8%, mens efterkomme- re fra Jugoslavien og Tyrkiet har samme frekvens som den øvrige befolkning.

Faglige retninger på de korte videregående uddannelser

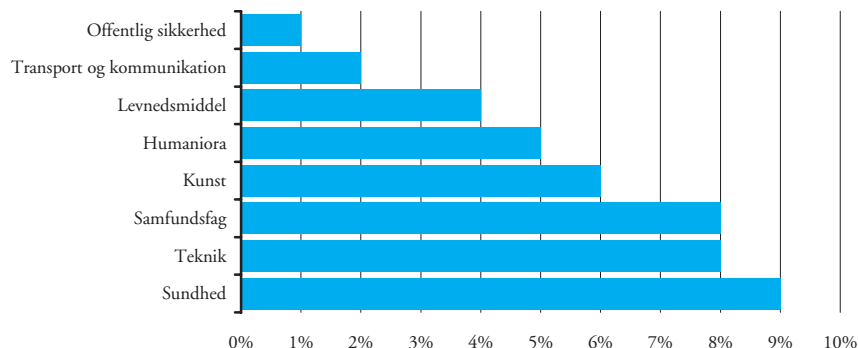
På de korte videregående uddannelser vælger indvandrerne/efterkommerne sundhed og teknik.

Sundhedsuddannelserne er den mest populære retning inden for KVVU med en indvan- drer/efterkommerandel på 9%. Hertil hører uddannelser som laborant, hospitalslabo- rant, apoteksassistent og tandplejer.

I teknik-gruppen er andelen på 8%. Hertil hører uddannelser som maskintekniker, elektroniktekniker, datamatiker m.v.

De laveste andele på 1-2% findes inden for transport (sætteskipper, fiskeskipper, vagt- officer osv.) og offentlig sikkerhed (politi, fængselsfunktionærer m.v.).

Figur 7.1 Indvandrere og efterkommere ved de korte videregående uddannelser fordelt efter fag, opgjort i 1999.

Kilde: Udlændingedatabasen i Danmarks Statistik (data bearbejdet af Indenrigsministeriet).

Mellemlange videregående uddannelser (MVU)

Det overordnede billede af de mellemlange videregående uddannelser i tabel 7.1 viser, at relativt flere studerende befinder sig her. Blandt den øvrige del af befolkningen går 11,7% på en mellemlang videregående uddannelse. Blandt indvandrerne går kun 2,9% her, skønt der er nogen variation mellem de forskellige indvandrergupper. For efterkommerne går 8,5% her, hvor Polen, Pakistan men også Jugoslavien har relativt høje frekvenser på hhv. 13,3, 9,0 og 8,3%.

Faglige retninger på de mellemlange videregående uddannelser

Indvandrerne vælger teknisk og sundhedsfagligt på de mellemlange videregående uddannelser.

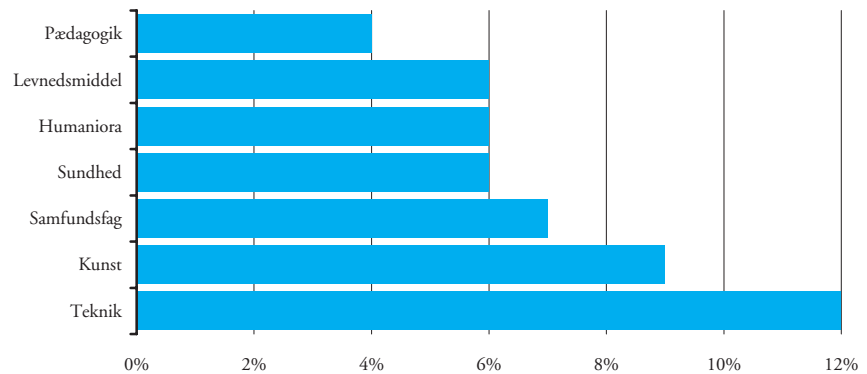
På det samlede MVU-område udgør indvandrernes/efterkommernes andel af den samlede elevbestand 5,5%. Dette er kun lidt under den andel, som gruppen udgør af de relevante ungdomsårgange.

Indvandrere/efterkommerne er stærkt repræsenteret på det tekniske område, hvor deres andel af bestanden udgør ca. 12%. Også på sundhedsområdet ligger de over gennemsnittet med godt 6%.

De store uddannelser er her diplomingeniør- og sygeplejerskeuddannelserne.

På det meget store pædagogiske område med lærer- og pædagoguddannelserne har indvandrerne/efterkommerne en andel på ca. 4%.

Figur 7.2 Indvandrere og efterkommere ved de mellemlange videregående uddannelser fordelt efter fag, opgjort i 1999.

Kilde: Udlændingedatabasen i Danmarks Statistik (data bearbejdet af Indenrigsministeriet).

Lange videregående uddannelser (LVU)

Med hensyn til de lange videregående uddannelser er andelen blandt den øvrige befolkning på 13%. For indvandrerne er andelen af unge mellem 20 og 24 år, som er i gang med en LVU, 5,5%, og for efterkommerne er det 12,3%, hvilket bringer dem på niveau med den øvrige befolkning. For indvandrere fra traditionelle indvandringslande er andelen af unge, som er i gang med en LVU, størst blandt indvandrere fra Polen og Pakistan. Samme billede tegner sig for efterkommere fra de tilsvarende indvandringslande.

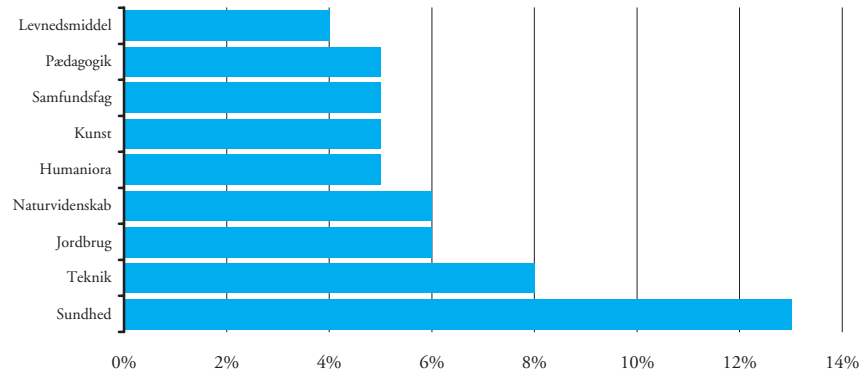
Faglige retninger på de lange videregående uddannelser

På LVU har indvandrerne/efterkommerne endnu engang sundhedsfag som den mest populære retning.

Ud af den samlede bestand på LVU udgør indvandrerne/efterkommerne godt 6%. På de sundhedsfaglige uddannelser med medicinstudiet som den største er andelen helt oppe på 13%. Til gengæld er der næsten ingen på naturvidenskab. De tekniske uddannelser, samfundsvidenskabelige uddannelser og humaniora ligger omkring gennemsnittet på 6%.

Indvandrere og efterkommere fra nye indvandringslande

Figur 7.3 Indvandrere og efterkommere ved de lange videregående uddannelser, fordelt efter fag, opgjort i 1999.

Kilde: Udlændingedatabasen i Danmarks Statistik (data bearbejdet af Indenrigsministeriet).

I tabel 7.2 vises hvorledes indvanderne fra forholdsvis nye lande fordeler sig på de videregående uddannelser. Her er, som det ses fra de mere traditionelle indvandringslande, indbyrdes forskelle. Inden for de fleste grupper er uddannelsesfrekvenserne dog relativt lave. Kun fra lande som Iran og Vietnam er der forholdsvis flere 20-24-årige i gang med en videregående uddannelse. Fra Somalia og Libanon er der stort set ingen unge i gang med en videregående uddannelse.

Tabel 7.2 De 20-24-årige indvandrere fordelt efter igangværende videregående uddannelse, opgjort i 1999.

	Kort videregående uddannelser	Mellemlange videregående uddannelser	Lange videregående uddannelser	Total
Bosnien-Hercegovina	1,9%	4,0%	5,2%	1.160
Tidligere Jugoslavien	0,0%	0,8%	0,4%	252
Somalia	0,5%	0,0%	0,2%	825
Afghanistan	1,0%	2,0%	2,0%	201
Sri Lanka	1,6%	2,6%	3,6%	498
Irak	0,9%	1,0%	1,9%	781
Iran	3,3%	6,1%	13,1%	571
Libanon	0,9%	2,6%	2,8%	1.058
Vietnam	1,5%	6,3%	9,5%	946
Alle lande	1,2%	2,8%	3,5%	6.292

Kilde: Udlændingedatabasen i Danmarks Statistik (data bearbejdet af Indenrigsministeriet).

Inden for de enkelte uddannelsesniveauer er der mindre forskelle på de forskellige indvandrergrupper. Således følger forholdsvis færre studerende med baggrund fra Irak og Libanon mellemlange og lange videregående uddannelser end studerende fra Iran og Vietnam. De største grupper af indvandrere mellem 20- og 24 år udgøres af indvandre-re fra Bosnien-Hercegovina og Libanon. Fra disse to lande følger flere 20-24-årige fra Bosnien-Hercegovina en videregående uddannelse end indvandrere fra Libanon.

Om der bagved de store forskelle, som eksisterer mellem de forskellige indvandrer-grupper, ligger kulturelle eller sociale faktorer, er vanskeligt at vurdere. Det er dog vigtig-t at fremhæve, at der er forskel på, om en person kommer fra Iran eller Irak, og så hvorvidt vedkommende uddanner sig eller ej. Men samtidig har mange indvandrere fra Iran befundet sig forholdsmæssigt længere i landet end personer fra Irak. Den tid, ind-vandrere har opholdt sig i landet kan altså i sig selv spille en væsentlig rolle.

8. Overgange og fuldførelser

I det foregående kapitel blev udlændinges deltagelse i det danske uddannelsessystem belyst fra folkeskolen til kandidatniveau. I forlængelse heraf sættes i dette kapitel særligt fokus på overgange mellem uddannelsesniveauerne og frafald fra uddannelser.

Baggrunden for at fokusere særskilt på overgange og frafald er bl.a. ønsket om at undersøge, hvordan udlændinge klarer sig i forhold til regeringens målsætning om, at 95% af alle, der forlader grundskolen, skal have en ungdomsuddannelse. Analysen af overgange vil dog ikke være begrænset til kun at omhandle overgange fra folkeskolen.

Overgangen fra ungdomsuddannelser videre i uddannelsessystemet vil også blive belyst.

Overgang mellem grundskole og ungdomsuddannelser

Oplysningerne om overgangen mellem grundskolen og ungdomsuddannelserne er skabt ved samkøring af Danmarks Statistiks personregister og oplysningerne i det integrerede elevregister "INTE". Andelen af personer, der fortsætter i uddannelsessystemet efter grundskole er belyst i tabel 8.1.

Tabel 8.1 Andelen af en ungdomsårgang, som fortsætter i uddannelsessystemet, fordelt efter oprindelseslande, opgjort i 1998.

Oprindelseslande	Andel, der fortsætter i uddannelsessystemet
Hele befolkningen	95%
Indvandrere fra Norden, EU og Nordamerika	75%
Efterkommere fra Norden, EU og Nordamerika	93%
Indvandrere fra tredjelande	86%
Efterkommere fra tredjelande	90%

Kilde: Danmarks Statistiks integrerede elevregister INTE.

Det fremgår af tabellen, at der i en ungdomsårgang som helhed er 95%, som fortsætter i uddannelsessystemet. Det overordnede billede er altså meget positivt. Opdelingen på oprindelsesregioner nuancerer på flere punkter det overordnede billede.

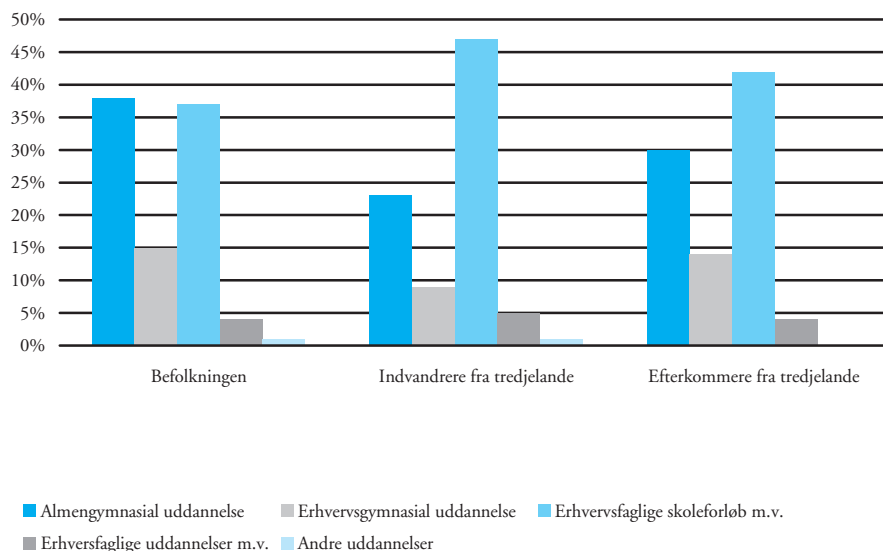
Det viser sig *for det første*, at indvandrere fra EU, Norden og Nordamerika er den gruppe, som er dårligst til at fortsætte i uddannelsessystemet efter endt grundskole. Det er meget overraskende, idet denne gruppe traditionelt ligner den øvrige befolkning med hensyn til uddannelse og arbejdsmarkedstilknytning. Billedet ændrer sig da også markant, hvis man ser på efterkommere fra EU, Norden og Nordamerika. Her fortsætter 93% efter grundskolen.

Det ses *for det andet*, at såvel indvandrere som efterkommere fra tredjelande klarer sig relativt godt. 86% af indvandrerne fortsætter efter grundskolen. Tallet for efterkommerne er helt oppe på 90%. Den relativt høje fortsættelsesprocent for efterkommergruppen er i forhold til det billede, der ofte præsenteres i medierne, en positiv overraskelse.

På det kvantitative plan er der således ikke store forskelle mellem indvandrergrupperne. Andre undersøgelser af udlændinges uddannelsesadfærd, bl.a. Rockwoolfondens ”Mislykket integration?” peger på, at der på det kvalitative plan er den forskel, at udlændinge i højere grad end den øvrige befolkning vælger erhvervsuddannelser frem for almene uddannelser.

Efterfølgende undersøges, om denne sammenhæng også ses i valget af ungdomsuddannelse hos indvandrere og efterkommere fra tredjelande. Indvandrere og efterkommere fra EU, Norden og Nordamerika er ikke medtaget i sammenligningen, da deres valg ligner den øvrige befolknings meget.

Figur 8.1 Overgange fra grundskolen, opgjort i 1998.

Kilde: Danmarks Statistiks integrerede elevregister INTE

Det ses af figur 8.1, at der i hele befolkningen er en større tendens til at fortsætte i det almene gymnasium, end der er blandt indvandrere og efterkommere. Der kan dog iagttages en klar tendens til, at efterkommere i højere grad end indvandrere tager en almen-gymnasial uddannelse.

Det ses endvidere, at de erhvervsfaglige uddannelser er det mest populære valg for indvandrere og efterkommere. Andelen, der fortsætter med skoleforløb, er således betydeligt højere end andelen, der fortsætter på gymnasiale uddannelser. Tendensen er tydeligst for indvandrerne, men den er også til stede for efterkommerne. Der er således ingen tvivl om, at indvandrerne og efterkommerne i højere grad end den øvrige befolkning vælger erhvervsrettede uddannelser.

Opsamlende er de væsentligste konklusioner på undersøgelsen af overgange mellem grundskole og ungdomsuddannelser, at:

- andelen af indvandrere og efterkommere, der fortsætter i uddannelsessystemet efter grundskolen, ikke adskiller sig markant fra andelen i den øvrige befolkning,
- indvandrere og efterkommere i højere grad end den øvrige befolkning vælger erhvervsfaglige uddannelser frem for gymnasiale uddannelser, og at
- der kan iagttages en integration, idet efterkommere både med hensyn til uddannelsestype og mht. andel, der fortsætter, i højere grad end indvandrere ligner den øvrige befolkning.

Overgang fra gymnasiale uddannelser til videregående uddannelser

Datamaterialet giver desværre kun mulighed for at belyse overgangen til fortsat uddannelse fra almen gymnasiale og erhvervsgymnasiale uddannelser.

Overgang fra almengymnasiale uddannelser

I efterfølgende tabel 8.2 opgøres overgangene fra det almengymnasiale uddannelsesområde til fortsat uddannelse.

Tabel 8.2 Overgange fra det almengymnasiale uddannelsesområde til videre uddannelse, opgjort i 1998.

	Befolkningen	Indvandrere fra tredjelande	Efterkommere fra tredjelande
Erhvervsgymnasiale udd.	11%	10%	13%
Erhvervsfaglige skoleforløb og erhvervsfaglige uddannelser	15%	18%	13%
Videregående uddannelser	64%	53%	52%
Andre uddannelser	5%	8%	10%
I alt til fortsat uddannelse	95%	89%	87%

Kilde: Danmarks Statistiks integrerede elevregister INTE

Tabellen danner basis for 2 overordnede konklusioner:

- Indvandrerne og efterkommerne fortsætter i lidt mindre grad end hele befolkningen i uddannelsessystemet efter endt almen gymnasial ungdomsuddannelse.
- Indvandrerne og efterkommerne fortsætter i mindre grad end den øvrige befolkning på videregående uddannelser.

Overgang fra erhvervsgymnasiale uddannelser

Det ses igen, at indvandrerne og efterkommerne i lidt mindre grad end hele befolkningen fortsætter i uddannelsessystemet efter en erhvervsgymnasial uddannelse. Modsat tendensen for de almen gymnasiale uddannelser er der en omtrent lige stor andel, der vælger en videregående uddannelse blandt de 3 grupper.

Tabel 8.3 Overgang fra det erhvervsgymnasiale uddannelsesområde til videre uddannelse, opgjort i 1998.

	Befolkningen	Indvandrere fra tredjelande	Efterkommere fra tredjelande
Erhvervsgymnasiale udd.	3%	6%	4%
Erhvervsfaglige skoleforløb og erhvervsfaglige uddannelser	44%	33%	35%
Videregående uddannelser	42%	45%	39%
Andre uddannelser	2%	6%	4%
I alt til fortsat uddannelse	91%	89%	83%

Kilde: Danmarks Statistiks integrerede elevregister INTE

I de tidligere afsnit blev det på flere punkter dokumenteret, at indvandrere og efterkommere fra tredjelande klarer sig næsten lige så godt som hele befolkningen. Et er imidlertid at påbegynde fx en ungdomsuddannelse, noget andet er at fuldføre den. På baggrund heraf afdækkes betydningen af fuldførelsesprocenterne fra uddannelsernes betydning i det følgende afsnit.

Fuldførelse

I tabel 8.4 opgøres de uddannelsesopdelte fuldførelsesprocenter i 1998.

Fuldførelsesprocenterne er over hele linjen tydeligt bedre for hele befolkningen, end den er for indvandrerne og efterkommerne. Dette afspejles bl.a. i en godt 10% højere gennemsnitlig fuldførelsesprocent.

Tabel 8.4 Fuldførelsesprocenter, opgjort i 1998.

	Befolkningen	Indvandrere fra tredjelande	Efterkommere fra tredjelande
Almengymnasiale uddannelser	84%	73%	73%
Erhvervsgymnasiale uddannelser	80%	69%	71%
Erhvervsfaglige skoleforløb	85%	76%	69%
Erhvervsfaglige hovedforløb	86%	76%	77%
Korte videregående uddannelser	73%	66%	59%
Mellemlange videregående udd.	74%	67%	53%
Bacheloruddannelser	46%	31%	39%
Kandidatuddannelser	71%	55%	62%
Gennemsnitlig fuldførelsesprocent	75,9%	64,1%	62,3%

Kilde: Danmarks Statistiks integrerede elevregister INTE

9. Baggrundsfaktorer

Betydningen af baggrundsfaktorer behandles først for indvandrere og dernæst for efterkommere. Herefter betragtes begge grupper samlet. Opdelingen skyldes, at efterkommeres uddannelse fortrinsvis er erhvervet i Danmark, mens indvandrernes uddannelse jf. kapitel 3 er en kombination af uddannelse taget i Danmark og uddannelse taget i hjemlandet. Desuden er der forskellige forklaringer for de to grupper.

Såvel indvandreres som efterkommeres danske uddannelse er belyst ved at se på den højest fuldførte uddannelse taget i Danmark blandt 25–66-årige³.

Indvandrere og efterkommeres uddannelsesressourcer opdeles gennem hele analysen i 4 kategorier: Grundskole, gymnasiale uddannelser, erhvervsfaglige uddannelser og videregående uddannelser.

De baggrundsfaktorer, der belyses, er for indvandrernes vedkommende køn, oprindelse, opholdstid og ankomstalder og for efterkommerne: køn og oprindelse. Der forsøges gennem hele analysen at trække paralleller til betydningen af baggrundsfaktorerne for den øvrige befolkning.

³ Igangværende uddannelse er ikke medtaget i dette kapitel, da frafald betyder, at analyser heraf ikke giver et retvisende billede af uddannelsesniveaet. Der fokuseres på de 25-66-årige, da en stor del af de unge under 25 år ikke har fuldført deres uddannelse.

Indvandreres uddannelse

I tabellen nedenfor belyses betydningen af køn for indvandrere, og der sammenlignes med betydningen for den øvrige befolkning. Det ses af tabellen, at køn ikke kan forklare indvandreres uddannelsesniveau. Andelen på de forskellige uddannelsesstrin er således stort set identisk for såvel mænd som kvinder. Af tallene for den øvrige befolkning fremgår det, at køn heller ikke for den øvrige befolkning er en afgørende forklaringsvariabel.

Tabel 9.1 De 25-66-årige indvandreres danske uddannelse opdelt på køn, opgjort pr. 1. januar 1999.

	Indvandrere		Den øvrige befolkning	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
Grundskoleuddannelse	81%	83%	33%	39%
Gymnasial uddannelse	2%	2%	5%	5%
Erhvervsuddannelse	8%	6%	41%	33%
Videregående udd.	9%	8%	21%	23%
Antal	100.093	94.641	1.415.175	1.389.920

Kilde: Udlændingedatabasen i Danmarks Statistik (data bearbejdet af Indenrigsministeriet).

I den følgende tabel belyses betydningen af oprindelse. Oprindelse har selvsagt ikke betydning for den øvrige befolknings uddannelsesniveau. Tallene for den øvrige befolkning er blot medtaget som sammenligningsgrundlag. Oprindelsen er opdelt på to hovedgrupper: EU, Norden og Nordamerika og tredjelande. Opdelingen på køn fastholdes med henblik på at se, om oprindelse spiller forskelligt ind på hhv. mænd og kvinders uddannelsesadfærd.

Tabel 9.2 De 25-66-årige indvandreres danske uddannelse opdelt på oprindelsesland og køn pr. 1. januar 1999.

	Norden, EU og Nordamerika		Tredjelande		Den øvrige befolkning	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
Grundskoleuddannelse	73%	67%	86%	91%	33%	39%
Gymnasial uddannelse	2%	3%	2%	1%	5%	5%
Erhvervsuddannelse	12%	13%	6%	4%	41%	33%
Videregående udd.	14%	17%	6%	4%	21%	23%
Antal	33.933	31.634	66.160	63.007	1.415.175	1.389.920

Kilde: Udlændingedatabasen i Danmarks Statistik (data bearbejdet af Indenrigsministeriet).

Det ses af tabel 9.2, at oprindelse har betydning for indvandreres uddannelsesniveau uanset køn. Indvandrere fra EU, Norden og Nordamerika er således tydeligt bedre uddannet end indvandrere fra tredjelande. Det ses bl.a., at andelen af personer med grundskole som højest fuldførte uddannelse er størst blandt indvandrere fra tredjelande. Tilsvarende er andelen med erhvervsfaglige og videregående uddannelser større blandt indvandrere fra EU, Norden og Nordamerika end blandt indvandrere fra tredjelande.

I tabellen nedenfor undersøges, om indvandreres uddannelsesniveau har sammenhæng med den alder, de havde ved ankomsten til Danmark.

Tabel 9.3 De 25-66-årige indvandreres danske uddannelse opdelt på ankomstaldere, opgjort pr. 1. januar 1999.

	Ankomstaldere							
	0-5 år	6-12 år	13-17 år	18-24 år	25-29 år	30-59 år	60-64 år	+ 65 år
Grundskole uddannelse	55%	58%	76%	81%	85%	84%	100%	100%
Gymnasial uddannelse	15%	10%	5%	2%	1%	1%	0%	0%
Erhvervsuddannelse	16%	19%	11%	6%	6%	8%	0%	0%
Videregående udd.	14%	14%	9%	11%	8%	7%	0%	0%
Antal	1.894	5.572	9.898	50.140	48.141	77.693	1.127	69

Kilde: Udlændingedatabasen i Danmarks Statistik (data bearbejdet af Indenrigsministeriet).

Det ses, at ankomstalderen har stor betydning for indvandreres uddannelsesniveau. Jo yngre en indvandrer er ved ankomsten til Danmark, jo større er sandsynligheden for, at vedkommende har en højere uddannelse end grundskolen som sin højest fuldførte uddannelse. Det ses, at det særligt er indvandrere, som var 12 år eller derunder ved

ankomsten til Danmark, som er forholdsvis veluddannede. Det er altså stort set uden betydning, hvor gammel man er ved ankomsten, hvis man er ældre end 13 år.

I tabel 9.4 undersøges det, om antallet af år, indvandrere har opholdt i sig Danmark, dvs. indvandreres opholdstid, har betydning for deres uddannelsesniveau. Analysen af opholdstid er opdelt på oprindelse.

Tabel 9.4 25-66-årige indvandreres danske uddannelse opdelt på oprindelsesland¹ og opholdstid, opgjort pr. 1. januar 1999.

	Norden, EU og Nordamerika				Tredjelande			
	0-3 år	4-7 år	8-10 år	+ 10 år	0-3 år	4-7 år	8-10 år	+ 10 år
Grundskoleuddannelse	99%	93%	85%	56%	100%	98%	93%	79%
Gymnasial uddannelse	0%	1%	1%	3%	0%	0%	1%	3%
Erhvervsuddannelse	0%	1%	4%	19%	0%	1%	3%	9%
Videregående udd.	1%	5%	10%	22%	0%	1%	3%	9%
Antal	11.131	8.346	4.078	41.917	20.332	27.702	16.610	64.523

Kilde: Udlændingedatabasen i Danmarks Statistik (data bearbejdet af Indenrigsministeriet).

Analysen af opholdstid viser en sammenhæng mellem tid og uddannelsesniveau. Andelen af personer med grundskolen som højest fuldførte uddannelse er lavere blandt indvandrere med en lang opholdstid en blandt indvandrere med en kort opholdstid. Det ses, at sammenhængen er stærkest for indvandrere fra Norden, EU og Nordamerika. For alle indvandrere gælder dog, at effekten af opholdstid først for alvor viser sig efter mere en 10 års ophold i Danmark.

Efterkommeres danske uddannelse

Statistik på efterkommere skal tolkes med varsomhed, da gruppen stadig er meget lille. Sikre konklusioner om efterkommerne kan derfor ikke drages, før gruppen om en række år er større. Med dette forbehold in mente analyseres effekten af køn og oprindelse i det følgende for efterkommere.

Det ses af tabel 9.5, at køn ikke kan forklare efterkommernes uddannelsesniveau. Andelen af efterkommere på de forskellige uddannelsesniveauer er, ganske som for indvandrere, nogenlunde ens for de to køn.

Tabel 9.5 25-66-årige efterkommeres danske uddannelse opdelt på køn, opgjort pr. 1. januar 1999.

	Efterkommere		Den øvrige befolkning	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
Grundskoleuddannelse	35%	35%	33%	39%
Gymnasial uddannelse	12%	13%	5%	5%
Erhvervsuddannelse	27%	23%	41%	33%
Videregående udd.	26%	30%	21%	23%
Antal	3.875	3.462	1.415.175	1.389.920

Kilde: Udlændingedatabasen i Danmarks Statistik (data bearbejdet af Indenrigsministeriet).

Analysen af indvandreteres oprindelse viste en tydelig sammenhæng mellem oprindelse og uddannelsesniveau. Tabellen nedenfor viser, at denne sammenhæng ikke i samme grad kan genfindes for efterkommere.

Den øvrige befolkning er ganske vist stadig de bedst uddannede, men der er ikke store forskelle mellem efterkommere fra tredjelande og efterkommere fra EU, Norden og Nordamerika. Tabellen peger altså på, at oprindelse tilsyneladende ikke spiller nogen rolle for efterkommere. Det er dog vigtigt at huske på, at tabellerne er baseret på meget få observationer, for nogen af grupperne under 10.

Tabel 9.6 25-66-årige efterkommeres danske uddannelse opdelt på oprindelsesland og køn, opgjort pr. 1. januar 1999.

	Norden, EU og Nordamerika		Tredjelande		Den øvrige befolkning	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
Grundskole uddannelse	34%	35%	38%	34%	33%	39%
Gymnasial uddannelse	10%	10%	17%	19%	5%	5%
Erhvervsuddannelse	28%	22%	24%	24%	41%	33%
Videregående udd.	28%	33%	21%	23%	21%	23%
Antal	2.780	2.431	1.095	1.031	1.415.175	1.389.920

Kilde: Udlændingedatabasen i Danmarks Statistik (data bearbejdet af Indenrigsministeriet).

Betydningen af baggrundsfaktorer – opsamling

De foregående analyser af samspillet mellem udvalgte baggrundsfaktorer og indvandrernes og efterkommernes uddannelsesniveau giver et klart billede af, hvem der uddanner sig i højere grad og hvem der uddanner sig i mindre grad. Analysen af såvel indvandrere som efterkommere viste, at køn kun spiller en lille rolle. Mænd og kvinder med indvandrerbaggrund uddanner sig nogenlunde i samme omfang.

Til gengæld uddanner indvandrere med forskellig oprindelse sig forskelligt. Når der ses på den store indvandrergruppe, er oprindelse en væsentlig forklaringsvariabel. Indvandrere fra tredjelande uddanner sig mindre end indvandrere fra Norden, EU og Nordamerika samt den øvrige befolkning.

Oprindelse er dog ikke det eneste, som kan forklare udlændinges uddannelsesniveau. Der ses en klar sammenhæng mellem ankomstalter og uddannelse, og det vises, at indvandrere med over 10 års ophold i Danmark er klart bedre uddannet end indvandrere med et kortere ophold. De to sidstnævnte konklusioner peger på, at de veluddannede findes blandt de indvandrere, som var unge ved ankomsten til Danmark og har boet her længe.

Tilsvarende viste analysen af efterkommerne, at der stort set ikke var forskel på efterkommere fra Norden, EU, Nordamerika samt tredjelande og den øvrige befolkning. Selvom antallet af efterkommere er beskedent, peger deres uddannelsesniveau sammenholdt med uddannelsesniveaut hos indvandrere med mere end 10 års opholdstid, på en vis uddannelsesmæssig mobilitet på tværs af forskellige oprindelseslande.

10. Uddannelsespolitiske målsætninger og udfordringer

Kapitel 8 gav et godt udgangspunkt for en vurdering af de samlede effekter af indvandreregruppernes uddannelsesadfærd set i forhold til de overordnede uddannelsespolitiske målsætninger.

Det er regeringens målsætning, at der i løbet af en 10-årig periode skal være 95% af en ungdomsårgang, som skal afslutte en ungdomsuddannelse og 50% en videregående uddannelse.

Ved Undervisningsministeriets seneste registerbaserede modelberegning for 1998-årgangen kunne det forudses, at 81% af en ungdomsårgang vil afslutte en ungdomsuddannelse og 40% en videregående uddannelse. 37% vil afslutte en erhvervsfaglig uddannelse og i alt 77% en erhvervskompetencegivende uddannelse enten på videregående eller erhvervsfagligt niveau.

Det har endnu ikke været muligt at lave en helt detaljeret profilberegning for indvandrere og efterkommere, men ovenstående tværnsberegninger giver en god indikation.

Selvom efterkommergruppen ligesom befolkningen som helhed har over 90%, som fortsætter efter grundskoleniveau, bevirker det større frafald, at skønsmæssigt ca. 2/3 af en efterkommerårgang vil afslutte en ungdomsuddannelse mod godt 80% af befolkningen som helhed. Samtidig vil indvandrere/efterkommergruppen vokse fra ca. 8 til ca. 16% af en normeret ungdomsårgang. Det vil således være vigtigt for opfyldelsen af 95%-målsætningen, at indvandrere/efterkommergruppen i løbet af 10 år når op på et niveau, der svarer til befolkningens som helhed.

Med hensyn til 50%-målsætningen, hvor ungdomsårgangen som helhed i øjeblikket ligger på et 40%-niveau, ligger indvandrere/efterkommergruppen skønsmæssigt ca. 10%

under. Også her er målsætningen, at sidstnævnte gruppe i løbet af en 10-årig periode skal tilnærme sig tallet for den samlede ungdomsårgang.

11. Uddannelsesvalget og de forventede ubalancer på arbejdsmarkedet

Da den samlede arbejdsstyrke efter mange års vækst nu vil ligge på et mere stabilt niveau i de næste 10-20 år, er der stigende risiko for uddannelsesbetingede flaskehalse på både det offentlige og private arbejdsmarked.

Analysen foretaget af tværministerielle udvalg peger på risiko for mangel på især sundhedsfagligt personale. I 2010 kan der alt andet lige være risiko for en mangel på ca. 1.000 læger, ca. 2.000 sygeplejersker og 2-3.000 SOSU-hjælpere/assistenter

På det videregående sundhedsniveau har indvandrere/efterkommergruppens søgningsniveau ligget mindst på niveau med de øvrige danskeres. Som det fremgik af kapitel 7, har andelen af elevbestanden på MVU været over 6% og på LVU over 1%. Her kan således positivt bidrages til en løsning af mismatchproblemerne for bl.a. sygeplejersker og læger.

På SOSU-området er indvandrere/efterkommergruppen på mange måder ved at nedbryde nogle af de traditionelle barrierer. Andelen af elevtilgangen på godt 5% har et potentiale for forøgelse.

På det tekniske område er indvandrere/efterkommerne godt med både på KVU, MVU og LVU. Her kan gruppen bidrage positivt til at imødegå en forventet knaphed på ingeniører.

Til gengæld er der problemer på de større erhvervsfaglige områder, hvor et snævert valg af fagområder for praktikpladssøgning bidrager til at forhindre gruppen i at nå hele sit potentiale. Visse servicefag og automekanikerfaget har en meget kraftig søgning, mens færre søger blandt andet smedefagene og de større bygge- og anlægsgfag.

Endelig er der et stort ”underskud” af indvandrere/efterkommere på det pædagogiske område, hvor der ellers er risiko for en mangel på op til 3.000 lærere, og også på pædagogarbejdsmarkedet er der rimelige beskæftigelsesmuligheder med tendens til aktuel knaphed.

En væsentlig faktor ved bekæmpelsen af ubalancer er også udnyttelsen af indvandrerens medbragte uddannelse (beskrevet i kapitel 3). Der er over 25.000 personer i den danske arbejdsstyrke, som er indvandrere med en medbragt, erhvervskompetencegivende uddannelse, som er ledige eller uden for arbejdsmarkedet. En del af disse befinder sig inden for flaskehalsområder. En række initiativer er sat i gang for at udnytte denne arbejdskraftreserve. Det ligger dog uden for denne publikations rammer at behandle disse.

Der er stor interesse for, hvordan indvanderne og deres efterkommere bevæger sig op igennem det danske uddannelsessystem. Denne publikation giver et overblik over både den medbragte uddannelse og uddannelse erhvervet i DK.

Særligt interessant er efterkommernes uddannelsesvalg. Med udgangspunkt i en højere børnehavedækning og afsluttet grundskoleuddannelse når næsten lige så mange af efterkommerne højere op i uddannelsessystemet som i ungdomsårgangen som helhed. Fuldførelsen er dog lidt lavere

